o ostocreștină Liturghie și artă CENTRUL CULTURII CREŞTINE ORIENTALE Templul creștin oriental Liturghie și artă Editor de compilare A M LIDOV Βιβλιοθήκη "Χριστιανική τέχνη" ¿Z nr k SFÂNTUL PETERSBURG BBC La Templul creștin răsăritean este o sinteză a diferitelor tipuri de creativitate spirituală, al cărei miez și centru semantic era liturghia zilnică În articolele colecției, problema "Liturghiei și artei" este luată în considerare pe exemplul monumentelor individuale și al fenomenelor istorice majore în perioada de la primele secole ale creștinismului până la începutul secolului al XVIII-lea în întreaga lume creștină răsăriteană de la Novgorod spre Armenia Redactor director A M Lidov Ediție pregătită Centrul pentru Cultură Creștină Răsăriteană cu sprijinul financiar al Fundației Ruse pentru Cercetare de bază (Cod proiect - -) ISBN - - - (c) A M Lidov, compilație, (c) E L Erman, design, (c) Editura Dmitry Bulanin, I A SHALINA Pictogramele PSKOV "Coborârea în iad" DESPRE INTERPRETAREA LITURGICĂ A trăsăturilor ICONOGRAFICE Tema "Învierii" sau "Coborârea în iad", care a devenit atât de răspândită în arta întregii lumi creștine, a ocupat un loc cu totul excepțional în cultura spirituală și artistică a Pskovului Acest lucru este dovedit de un număr mare de icoane Pskov pictate pe acest subiect și de soluția lor artistică și iconografică originală De cel mai mare interes sunt cinci lucrări, originea și stilul pictural al cărora cercetătorii o asociază în unanimitate cu cultura Pskovului medieval Aceasta este icoana "Coborârea în iad" din secolele XIV-XVI (Muzeul de Stat al Rusiei; Primit din colecția lui N P Lihaciov) ; icoana "Coborârea în iad", probabil la sfârșitul secolului al XV-lea (Muzeul de Artă din Pskov) ; Coborâre în iad, secolul al XVI-lea (GRM; scos din Catedrala Treimii orașului Ostrov, regiunea Pskov) ; Coborâre în iad, secolul al XVI-lea (Galeria de Stat Tretiakov; mai devreme în colecția fraților G O și M O Chirikov) ; și, în final, o icoană în patru părți (colecția privată a lui N A și S N Vorobyov la Moscova), formată din compozițiile "Învierea", "Trinitatea", "Sfinții aleși", "Nașterea lui Hristos" Este evident că aceste icoane se bazează pe o singură versiune iconografică, care se repetă în ele cu doar foarte mici modificări Mai mult, compoziția în sine este atât de unică încât nu găsește analogii nici între monumentele bizantine și antice rusești, nici în arta Occidentului medieval Unicitatea icoanei și stabilitatea sa uimitoare de-a lungul mai multor secole (putem vorbi cu încredere din secolele XIV-XVI) sugerează existența la Pskov a unei anumite tradiții de înțelegere, utilizare liturgică și scopul unor astfel de icoane Rezumând rezultatele studiului icoanelor din Pskov ale "Învierii lui Hristos", interes pentru care nu a dispărut în ultimele decenii , trebuie să recunoaștem că, concentrându-ne pe problema formării unei școli de artă locală și asupra particularităților a tehnicii picturii, oamenii de știință au ignorat conținutul propriu-zis al imaginii, sensul și rolul acesteia în practica liturgică, ceea ce, la rândul său, a făcut dificilă înțelegerea și interpretarea corectă a iconografiei sale Numeroase întrebări au rămas fără răspuns În același timp, în toate lucrările dedicate picturii lui Pskov, de fiecare dată s-au notat trăsăturile icoanelor acestei interpretări, care au început să fie percepute ca un fel de "pskovitism" - cele mai caracteristice trăsături ale școlii, prin care icoanele Pskov au fost "recunoscute" Pictograme Pskov "Coborârea în iad" Singura încercare de a interpreta aceste lucrări a fost articolul lui A N Ovchinnikov, dedicat trăsăturilor compoziționale ale icoanei de la sfârșitul secolului al XV-lea de la Muzeul Pskov Remarcând trăsăturile caracteristice ale iconografiei sale: o compoziție stabilă a grupului central cu figurile lui Adam și

Eva, reprezentați în dreapta și în stânga lui Hristos, care, ținându-le de mâini, îi scoate pe strămoși din baldachinul morții, forma unei mandorle umplute cu imagini de heruvimi, culoarea hainelor lui Hristos, scene ale captivității lui Satana de către îngeri și procesiunea drepților - autorul ajunge la concluzia că pskoviții erau familiarizați cu o gamă largă de monumente a lumii creştine răsăritene Încercând să înțeleagă semnificația și simbolismul detaliilor iconografice individuale, A N Ovchinnikov examinează icoanele "Învierii" în contextul vieții spirituale din Pskov din secolul al XV-lea, cu interesul sporit pentru temele eshatologice și așteptarea tensionată a sfârșitului lumea, care se presupunea în Dispozițiile eshatologice sumbre au fost explicate concentrarea sumbră, rigiditatea, vigilența figurilor și fețelor și altor cercetători Caracteristicile icoanelor din Pskov "Coborârea în iad" au fost, de asemenea, asociate cu lupta Bisericii cu răspândirea pe scară largă în secolele XIV-XVI erezia Strigolnikovilor, ai căror adepți, în special persuasiunea sa extremă, au ajuns să nege învierea morților, rituri de pomenire, nerecunoașterea Treimii și a altor dogme ale centrelor de artă ortodoxie Sociologismul excesiv, care s-a manifestat inevitabil în astfel de concluzii, a condus la înțelegerea intenției lucrărilor și a conținutului lor, care sunt determinate în primul rând de scopul oricărei icoane ca imagine de rugăciune, menită să ocupe un anumit loc pe calea către mântuirea sufletului omenesc Icoana, prin urmare, trebuie considerată ca parte integrantă a economiei divine Evident, la prima vedere, unitatea conceptului lucrărilor în cauză și păstrarea atentă a tuturor elementelor iconografiei de-a lungul mai multor secole, repetabilitatea schemei generale și reproducerea detaliilor individuale mărturisesc atitudinea deosebită a pskoviților atât față de acea protografă antică, care a stat la baza tuturor repetărilor și replicilor sale ulterioare și a acestor repetări Sacralizarea imaginii antice și acordarea acesteia de semnificația unei relicve venerate nu a dus însă la simpla copiere a acesteia În opinia noastră, toate icoanele recensiunii Pskov au la bază un singur program ideologic, profund gândit și semnificativ, asociat cu scopul special al acestor monumente în secolele XIV-XVI Această lucrare este o încercare de a o defini și interpreta Robele roșii ale lui Hristos Centrul semantic al tuturor compozițiilor este Hristos înfățișat în haine roșii sau roșii-aurii Această trăsătură, extrem de rară pentru scenele Coborârii în Iad, se repetă în toate icoanele pe care le avem în vedere, fiind fără îndoială centrul lor compozițional și sacru De obicei, hainele lui Hristos sunt de aur, ocru, violet (violet, I A Shalina magenta), cyan sau alb; în plus, pentru chiton și himation sunt folosite mai des două culori diferite: alb și albastru, violet și albastru (haine de tip apostolic), galben și violet În fiecare caz, alegerea este determinată de ideea compoziției, de o gamă largă de asociații figurative și simbolice, de texte care au servit drept sursă de iconografie, precum și de consecințele cultului în zilele de Sâmbătă Mare și de Înviere În același timp, hainele albe ca "haine de neputință", "haine de nemurire" se corelează mai bine decât altele cu ideea principală a sărbătorii și corespund hainelor preoților îmbrăcați de Paște în semn de lumina dumnezeiască care a strălucit din mormântul Mântuitorului înviat În consecință, se pune accent nu atât pe evenimentele coborârii lui Hristos în iad, cântate de slujba Sâmbetei Mari, cât pe ideile învierii lui Hristos, cât prin paralele verbale ale textului Apocalipsei - și învierea tuturor drepții ("și-au spălat hainele și și-au albit hainele cu sângele Mielului și Cel ce șade pe tron va locui în ei" (Apoc : -) Cazurile de folosire a

hainelor roșii în pictură sunt foarte puține și necesită o interpretare specială Unul dintre rarele exemple este o miniatură pe marginea Psaltirii mănăstirii Athos din Pantokrator din secolul al IX-lea (Cod ol) '* Totuși, aici hainele roșii nu sunt o trăsătură a acestei scene, întrucât Hristos este îmbrăcat la fel și în alte compoziții: în Învierea lui Lazăr (il la Ps ,) , în Împărtășania Apostolilor (il la Ps : - , în scena profeţiei lui David despre învierea lui Hristos (Ps :) În haine roșii și aurii, Hristos este înfățișat pe o miniatură a unui sul manuscris din secolul al XIV-lea Mănăstirea Athos a Marii Lavrei (carta cu textul liturghiei lui Vasile cel Mare) Trăsătura iconografică remarcată de noi se regăsește și în pictura monumentală, dar numai la periferia lumii bizantine, de exemplu, printre ciclurile de frescă ale Georgiei, în Biserica Adormirea Maicii Domnului din Vardzia Nu este nevoie să ne oprim asupra semanticii culorii roșii în sistemul teologiei și esteticii bizantine, deoarece literaturii considerabile sunt consacrate acestei probleme Este mai important să le evidențiem dintr-o gamă largă de semnificații doar pe acelea care se pot corela cu imaginea lui Hristos în compozițiile Învierii - Pogorârea în Iad Este evident că hainele roșii de aici sunt în primul rând un simbol al martiriului lui Hristos, sângele Său vărsat pentru mântuirea întregii omeniri: "Sângele lui Isus Hristos ne curăță de orice păcat" (Ioan :) După cum știți, în iconografia creștină, hainele roșii au devenit asimilate chipului martirilor, "omorâți pentru cuvântul lui Dumnezeu" Trecerea accentului de la tema slavei și triumfului lui Hristos ca biruitor al morții și al iadului, care este de obicei asociată cu hainele sale de aur sau ocru , către tema jertfei Sale ispășitoare rupe succesiunea evenimentelor din Sâmbăta Mare , dedicat amintirii coborârii lui Isus în iad și zilei Învierii Sale care urmează acesteia Cu toate acestea, contradicțiile sunt eliminate, este necesar să se țină cont de contextul liturgic al slujbelor din aceste zile De mare importanță în urma liturgică a Sâmbetei Mare au fost lecturile acelor pasaje din Vechiul Testament care prefigurau isprava răscumpărătoare a lui Hristos și învierea Sa Corelațiile istorice și interconectarea misterioasă a imaginilor Vechiului și Noului Testament sunt deosebit de clare Pictograme Pskov "Coborârea în iad" sunt resimțite când se cântă laude în timpul Utreniei, când cititorul citește versetele psalmului al -lea Textul versetului "Și să vină peste mine îndurarea Ta, Doamne, mântuirea Ta, după cuvântul Tău" și cântarea de laudă care îl precede ("În ascuns, Mielul este junghiat din vechime, dar Tu, după ce ai ucis, blând fiind, a curățit toată făptura, Mântuitorule"), amintesc de vremurile Marelui Ieșire a evreilor din Egipt și de stabilirea, în legătură cu aceasta, a sărbătorii Paștelui Vechiului Testament O valoare reprezentativă are și canonul "Lângă valul mării", care vorbește despre mântuirea evreilor în timpul trecerii prin Marea Roșie În Vecernia, dedicată pomenirii coborârii Mântuitorului în iad, după ce a intrat cu Evanghelia și a cântat "Lumina liniștită", se citesc cincisprezece proverbe, imaginile din Vechiul Testament mărturisesc din nou despre învierea lui Hristos Paremia și ocupă un loc special în ele, întorcându-ne la vremurile captivității egiptene și a trecerii evreilor prin Marea Roșie (Ex cap , ,) În momentul cântării de laudă a israeliților, care încheie proverbul al -lea, ușile împărătești se deschid în templu ca o imagine a cerului care se deschide pentru om și trecerea la Împărăția veșnică a lui Dumnezeu Ideea principală a slujbei acestei zile este abolirea Paștelui Vechiului Testament, care și-a îndeplinit rolul istoric de prototip al Paștelui Noului Testament Moartea lui Hristos este percepută ca o jertfă de Paște Mielul pascal,

sacrificat lui Dumnezeu în timpul Ieșirii, este înlocuit cu adevăratul Miel al lui Dumnezeu - Iisus Hristos: "Pastele nostru, Hristos, a fost junghiat pentru noi" (Cor ,) Evreii au sărbătorit Paștele în amintirea eliberării lor din Egipt și a eliberării întâiului născut de la moarte Moartea, conform capitolului al treisprezecelea al Cărții Exodului, a trecut de cei ("trecuți", care este sensul cuvântului "Paști" - din ebraica passali - "a trece"), care au jertfit un miel și au stropit sângele ei pe stâlpii ușii și traversele Sângele de jertfă de aici este o imagine a răscumpărării, purificării și reconcilierii unei persoane mântuite cu Dumnezeu ("căci sufletul trupului este în sânge și l-am pus pe altar pentru a vă curăța sufletele, pentru acest sânge) curăță sufletul" (Lev :) Imaginea ușilor roșii de sânge care păzeau poporul, curățite prin jertfă, devine un simbol încăpător al mântuirii, prefigurand viitoarea mare Răscumpărare: "stropirea sângelui Mielul pascal este chipul mântuirii noastre prin sângele lui Hristos" (Chiril al Alexandriei) Marea trecere a evreilor de la împărăția robiei la pământul făgăduinței în context liturgic nu înseamnă altceva decât pierderea și dobândirea Paradisului de către om, trecerea de la lumea păcătoasă la Împărăția Tatălui (Ioan :) Captivitatea egipteană devine un simbol al chinului lumii care apasă asupra umanității, iar ieșirea-trecerea din ea este asemănată cu trecerea lui Hristos prin moarte și iad cu Învierea: "Isus, Paștele care mântuiește de la moarte la viață aduce" (acatist, icos) Eliberarea de moartea temporară este înlocuită cu eliberarea completă de moarte și eliberarea din sclavia diavolului Veșmintele vermilionate ale lui Hristos de pe icoanele Pskov sunt asemănate simultan cu imaginea din Vechiul Testament a ușii sângeroase care înconjoară puterea de pedepsire a lui Dumnezeu și cu jertfa pascală însăși, arătând spre revărsarea de sânge care a avut deja loc pentru răscumpărarea lui Dumnezeu rasa umană În consecință, Hristos aici este "jertfa pascală vie" (al treilea refren al odei a VIII-a a canonului pascal), "care se oferă ca hrană credincioșilor" Este hainele roșii ale lui Hristos înfățișate pe Pskov I A Shalina icoane, ne permit să le considerăm ca imagini euharistice, dând temei "Coborârea în iad" un sens liturgic enfatic "El a călcat moartea prin moarte" și, după ce a desființat păcatul, Hristos a lipsit iadul de putere asupra oamenilor, pentru că acum ei constituie "un singur trup în Hristos" cu Mântuitorul (Romani :) Temele morții și ale vieții se îmbină în mod tainic în hainele de cinabru ale Mântuitorului, la fel ca în însăși jertfa "Paștele Crucii și Paștele Învierii" unite în "Paștele Roșu, Paștele Domnului" (Stichera de Paște, cap), atunci când o persoană devine "însoțitor și Hristos consanguin" "Sângele Mielului vă slujește pentru mântuire", spune Ioan Gură de Aur în "Convorbirea pentru Paști", când îl abordați cu credință, când gândurile și sentimentele voastre, prin care moartea pătrunde împreună cu păcatul, stropiți cu credință, precum dacă cu sânge, așa cum Israel a stropit porțile cu sânge Purtând moartea Domnului Isus în trupul tău, vei avea și viața descoperită în trupul tău (Cor :) așa cum moartea întâiului născut nu s-a atins de casele iudeilor Dacă sângele de pe uși era doar un semn de mântuire pentru cei care treceau prin ele, atunci hainele roșii ale lui Hristos, "îmbătate" de Sângele Său ("Cuvântul Însuși, un vas plin de Sânge Divin și de Duh") , devin ei înșiși o intrare mântuitoare pentru credincioși, pentru care nu există păcat și moarte, și care duce la Casa Cerească, "locuința magnifică a Duhului lui Dumnezeu" "Pentru toți cei care au semnul sângelui pe sufletul lui, la fel ca cei care au avut ungerea cu sânge pe locuințele lor toți au trecut de pedeapsa distrugătoare" Iar Hristos pe icoanele Pskov, răspândindu-se într-o

mișcare impetuoasă rapidă pentru a "primi pe mulți", este ușa prin care intră Adam, Eva, regii, toate sufletele drepților, împărtășindu-se de lumea cealaltă: "Eu sunt ușa : oricine va intra prin Mine va fi mântuit" (Ioan :) Această Ușă vie este larg deschisă, precum porțile altarului care duc la Jertfa Euharistică, care sunt deschise la Liturghia Pascală ca semn că cerul s-a deschis și apoi rămân deschise pe tot parcursul Săptămânii Luminoase De remarcat că în urma liturgică a Sâmbetei Marii și a Învierii, imaginea lui Hristos, care a deschis intrarea în lumea cerească, se repetă de multe ori Este prezentă în canonul "Lângă valul mării", care este un cântec de înmormântare pentru Mântuitorul, "care a deschis cu înmormântarea sa porțile vieții" : "Doamne, Dumnezeul meu! Îți voi cânta cântecul inițial și imnul mormântului Ție, prin înmormântarea vieții Tale, intrările către mine s-au deschis și moartea moarte și moartea în iad În versetele de laudă (glas): "Am ținut moartea și am deschis de om porțile paradisului" , în succesiunea orelor: "oricine a făcut intrarea în Paradis și a nimicit moartea cu moartea " Rana de la sulița asupra trupului lui Hristos, din care sângele a vărsat la Răstignire, este comparată și cu intrarea mântuitoare: "coasta străpunsă a devenit o ușă tainică pentru lume, iar mormântul de trei zile a devenit locuință pentru viața" În cele din urmă, imaginea ușilor deschise, spre care îngerul arată spre femeile purtătoare de mir care au venit la mormântul lui Hristos, devine simbolul cel mai accesibil și mai încăpător al învierii, esențial de neînțeles, a Mântuitorului (Mat : -)) Deschiderea ușilor cerești este în mod constant corelată în textele liturgice cu porțile sparte ale iadului: "Tu ai coborât în lumea subterană a pământului și ai zdrobit credințele veșnice cuprinzând pe cei legați, Hristoase, și timp de trei zile, ca de la balena Iona, ai înviat din mormânt" (cântarea al canonului de Paștele Sf Pictograme Pskov "Coborârea în iad" Ioan Damaschinul) În versetele din Vecernie: "Deschizându-Ti, Doamne, porțile morții s-au temut, dar ușii iadului, văzându-Te, s-au temut: Ai rupt poarta de aramă și ai șters lanțurile de fier și ai condus ne scoate din întuneric și din umbra morții și Tu ne-ai sfâșiat legăturile" De aceea, pe icoanele din Pskov, Hristos, ca o ușă deschisă a raiului ("Iată porțile Domnului, cei drepți vor intra în ele" - Ps :) calcă în picioare și distruge porțile lumii de jos Mai mult decât atât, culoarea roșie a hainei lui Isus corespunde vederilor dogmatice despre coborârea Lui în iad , deoarece reflectă ideea teologică principală despre coborârea sufletului divin al Mântuitorului acolo, în vremea când trupul Său mort se afla în mormânt: și celor judecat în închisoarea spirituală a venit o predică" (Petru : -) Opoziția cărnii moarte a lui Hristos față de spiritul Său viu este în consonanță cu unul dintre cele mai importante tropare ale canonului pascal: "În mormânt trupesc, în iad cu sufletul, ca Dumnezeu, în rai cu tâlharul și pe tron a fost Hristos cu Tatăl şi a umplut tot duhul cu cele de nedescris" Faptul că vopseaua roșie-sânge a icoanei corespundea imaginii sufletului divin este dovedit de textele Scripturilor: "Căci sufletul fiecărui trup este sângele său, este sufletul său; De aceea le-am spus copiilor lui Israel: Să nu mâncați sângele niciunui trup, căci sufletul fiecărui trup este sângele lui " (Lev :) Să nu uităm că coborârea lui Hristos în iad în exegeza bizantină a fost interpretată ca împlinirea viziunilor profetice din Vechiul Testament despre venirea promisului Mesia - Mântuitorul, biruitorul tuturor dușmanilor Împărăției lui Dumnezeu În profeția lui Isaia, el apare maiestuos în hainele sale de luptă, stropit ca sucul de struguri cu sângele celor învinși: "Cine este acesta venind din Edom, în haine stacojii de la

Bozor, atât de măreț în hainele Sale, înaintând în plinătate a puterii Lui? "Eu sunt cel ce spun adevărul, tare ca să mântuiesc " De ce este haina Ta roșie și hainele Tale sunt ca cele ale celui care calcă în teasc? - "Am călcat singur teascul și le-am călcat în picioare Mânia mea și i-am călcat cu mânia Mea; sângele lor a stropit pe hainele Mele și mi-am pătat toate hainele și ziua răzbunării este în inima mea și anul răscumpărării Mei a venit" (Isaia : -b) Sub "teascul mâniei lui Dumnezeu", călcat în picioare de Hristos Mântuitorul, trebuie să înțelegem iadul, pe care El l-a călcat în luptă unică și a ieșit învingător Iată o aluzie clară la victoria lui Hristos asupra fiarei apocaliptice: "Era îmbrăcat în haine pătate de sânge Numele Lui este Cuvântul lui Dumnezeu" (Apoc :) Veșmintele purpurie sunt aceeași imagine stabilă în elocvența bizantină ca violetul cernelii imperiale, "ca sângele care reînvie și trezește la viață nouă" Clișeul nu mai puțin caracteristic etichetei regale bizantine a fost sintagma "moarte purpurie", care se întoarce la una dintre comparațiile homerice (Iliada, Oda V, versul) Dar purpura veșmintelor Biruitorului, pătată de sângele biruitorului, este regândită aici: pe Învingătorul-Hristos hainele sunt vopsite cu propriul Său sânge Faptul că hainele lui Hristos în momentul coborârii Sale în iad erau cu adevărat roșii de sânge, spun cuvintele cântecului al -lea al canonului "Valul mării": Pentru că, după ce am lovit cu crucea, mă voi ridica, ca Dumnezeu și Te voi mări Legătura cu profeția lui Isaia este clară aici I A Shalina Întrucât scenele "Coborârii în iad" erau una dintre opțiunile de înfățișare a Tsophaniei, însoțite, de regulă, de fenomene de foc, ele puteau include și elemente de simbolism de foc Pseudo-Dionisie Areopagitul numește culoarea roșie drept culoarea "focului în flăcări, care conținea și energii divine" Spre deosebire de imaginea independentă a focului, care a marcat apariția lui Dumnezeu în Vechiul Testament, focul divin din Noul Testament "este ascuns sub acoperirea cărnii umane a omului-Dumnezeu, pentru a nu se pârjoli cu atingerea lui divină" Unul dintre atributele Teofaniei din Vechiul Testament era fulgerul (Hab :) În tradiția Noului Testament, ea amintește de lumina sacră interioară care izbucnește temporar: "purtați fulgerul ascuns sub trupul ființei Tale" (serviciu pentru Schimbarea la Față) Autorul Evangheliei după Nicodim a asemănat apariția lui Hristos în lumea interlopă cu "o rază din izvorul luminii veșnice", "cu strălucirea fulgerului trecător care a luminat întreaga lume interlopă" Pe icoană, aceste cuvinte sunt pe deplin în concordanță cu hainele roșii aprinse, cu accentele albe ascuțite pe ele și cu poza impetuoasă impulsivă a lui Hristos, care nu are analogii în arta lumii bizantine Imaginea lui, desigur, se întoarce la ideile apostolice despre a doua venire a Fiului lui Dumnezeu, "căci precum fulgerul vine de la răsărit și este vizibil până la apus, tot așa va fi și venirea Fiului Omului" (Mat :), "căci, ca fulgerul, strălucește de la un capăt al cerului, strălucește până la celălalt capăt al cerului, așa va fi Fiul Omului în ziua lui" (Luca :) "Coboară ca un fulger din cer pe pământ" Mântuitorul în imaginea celei de-a Doua Veniri, după ideile lui Nicholas Cabasilas Relația semantică dintre scenele "Coborârea în iad" și "Judecata de Apoi" nu necesită dovezi, iar exemple de combinare a acestora în pictura monumentală sunt larg cunoscute (Torcello, Kahrie Jami) Însă versiunea iconografică a icoanelor din Pskov este interesantă ca încercare de a regândi schemele tradiționale pentru a-i îmbogăți conținutul și a-i da un sens suplimentar Concentrarea mai multor imagini pe un câmp iconic, bogăția simbolică a compozițiilor, introducerea de scene suplimentare și rânduri de sfinți selectați sunt trăsături caracteristice ale

conștiinței artistice din Pskov Apariția ca un fulger a lui Hristos ca jertfă de curățire, "curățind" păcatul cu foc ("focul va încerca lucrarea fiecăruia, ceea ce este ea" (Cor :), se întoarce la imaginea stâlpului focul care îi însoțește pe evrei în timpul ieșirii lor din Egipt, mergând zi și noapte înaintea poporului care este mântuit (Exod : -) Rolul său simbolic este subliniat în cântarea de laudă cântată la Vecernia Pascală: "În loc de un stâlp de foc , soarele drept răsare; în locul lui Moise, Hristos este mântuirea sufletelor noastre" (Răsărit) Se știe și despre incendiul care emana anual din Sfântul Mormânt din Ierusalim în Sâmbăta Mare în timpul lecturilor de paroemie Acest miracol este cunoscut în Rus' încă din secolul al XII-lea din povestea stareţului Daniel, care l-a observat când a vizitat Sfântul Mormânt în acea zi: "Și parcă cinstea paremiei acelei sâmbete era mare și parcă era trecut de ora și a început să cânte cântec de trecere "Să-i cântăm Domnului", apoi deodată un nor mic a venit de la răsărit fața și o sută peste vârf s-a descoperit la biserică și apoi afară-apu se ridică lumina sfântă în Sfântul Mormânt: Isis strălucește este groaznic și strălucitor din mormântul sfântului sfânt Lumina sfinților nu este ca focul pământesc, dar minunat, altfel, strălucește frumos, iar flacăra ei este stacojie, Pictograme Pskov "Coborârea în iad" ca cinabru, și de acolo strălucește nespus și tot poporul strigă tare: "Doamne, miluiește-te!" " Această mărturie se corelează cu textul canonului pascal: Paștele este curățire, și pachete din mormânt al adevărului roșu, Soarele urcă la noi" (evidențiat de mine - Combinarea ideii de mântuire cu manifestarea focului divin în simbolismul roșului ne permite să vorbim despre o altă semnificație importantă a cinabrului Culoarea ei fierbinte, dar nu "arzătoare", devine un mod de viață, forță dătătoare de viață, căldură dătătoare de viață, care reînvie o persoană Potrivit lui Nicefor Calist, semnul morții dătătoare de viață și al învierii lui Hristos a fost oul roșu oferit de Maria Magdalena împăratului Tiberiu După ce a pictat oul într-o compoziție roșie fără sânge, simbolizând sângele dătător de viață al Mielului lui Dumnezeu, primul vestitor al învierii lui Hristos în predica sa și-a exprimat încrederea în eliberarea omului de corupție și moarte Roșul devine nu doar un simbol al jertfei pascale, ci și o imagine a iubirii divine, precum și culoarea corespunzătoare a casulei, pe care preoții o îmbracă în timpul Liturghiei pascale, slujind apoi în ei pe tot parcursul Săptămânii Luminoase și care semnifică "triumful dragostei de foc inexprimabile a lui Dumnezeu pentru neamul omenesc, revelat în isprava răscumpărătoare a Fiului Potrivit interpretării lui Grigore cel Mare, focul divin care emană de la Hristos Judecătorul așezat pe tron este "o flacără a căldurii iubirii", încălzind inimile drepților și păcătoșilor și transformându-i către pocăință, "pentru inimile lor , încălzindu-se foarte mult, transformă frica în dragoste" Să remarcăm, în sfârșit, că împărații bizantini au îmbrăcat haine de această culoare - o stemă roșie și un scaromangium violet - tocmai de Paști, în ziua învierii lui Hristos Ca semn al învierii și al nemuririi, rochia roșie din Orientul creștin făcea parte din ritul funerar: defunctul era îmbrăcat în ea la înmormântare Fără îndoială, ideea nemuririi, și nu doar măreția regală, a fost asociată cu tradiția de a așeza plăci stacojii de mărimea unui om pe mormintele împăraților Legătura dintre roșu și cultul funerar se explică, așa cum am văzut deja, prin gama largă de semnificații ale acestei culori și, în primul rând, prin faptul că conține concepte atât de opuse precum "viață" și "moarte" Cu toate acestea, conștiința medievală a înlocuit opoziția lor evidentă cu paralelismul simbolic: moartea dătătoare de viață este sursa vieții și a învierii; la fel cum

într-un context liturgic "a muri împreună cu Hristos" înseamnă "învierea cu El" Prin urmare, roșul, ca culoare cea mai dătătoare de viață a scalei cromatice, devine simultan atât un simbol al vieții, cât și un simbol al morții: amintind de înmormântarea și moartea lui Hristos, servește ca semn al învierii și al nemuririi Sale După cum putem vedea, simbolismul hainelor de cinabru pe icoanele din Pskov, care este atât de neobișnuit pentru iconografia tradițională a intrigii, se corelează cu conținutul și sensul sărbătorii Paștilor din Noul Testament și cu prototipul său antic, dezvăluind paralele în imaginile verbale ale slujba de Paște Dar tocmai acest dispozitiv artistic neașteptat este cel care reușește I A Shalina subliniază ideile principale ale lucrării, permițând să dezvăluie ideea și conținutul imaginii picturii-icoană Așadar, hainele roșii de aici sunt un simbol al ispășirii lui Hristos, al Marii Sale jertfe, care a devenit ușa spre mântuirea întregii omeniri Prototipul din Vechiul Testament a fost sângele de jertfă al mieilor nevinovați de pe ușile israeliților care au scăpat de moarte În sens euharistic, haina sângeroasă a Mântuitorului a devenit un simbol al învierii și al nemuririi Îmbrăcați în hainele Lui pe toți cei care se împărtășesc din sângele Său divin ("Fericiți cei care își spală hainele în Sângele Mielului, căci vor strânge roadele din Pomul Vieții și vor intra în oraș pe porți"), Hristos îi îmbracă pe cei drepți în "haine de nestricăciune", "haine ale mântuirii" Deosebit de importantă pentru o înțelegere corectă a imaginii este, în opinia noastră, legătura hainei roșii a lui Hristos cu cultul funerar Cinabrul pătrunde în fiecare dintre icoanele pe care le luăm în considerare: pe figura lui Hristos, este perceput ca "lumina fulgerului trecător", luminând întreaga lume interlopă, trece prin hainele drepților înviați, "fulgeră" și arde cu flăcări pe figurile îngerilor care îl bat pe Satana, "ard" hainele de ploaie cu martiri de foc, se luminează în garniturile Evangheliilor sfinților și, în cele din urmă, se reflectă în îngerii liniștiți care încununează compoziția (icoana din Insulă) Această lumină roșie este un simbol al învierii lui Hristos, de neînțeles prin însăși esența sa: "O lumină care ne este inexpugnabilă, strălucind roșu din mormânt, strălucește, strălucește Noul Ierusalim " (din slujba de Paști, sinaxarium) Mandorla cu heruvimi În cea mai strânsă legătură cu semnificația și simbolismul hainelor roșii se află semantica mandorlei care îl înconjoară pe Hristos Mandorla rotundă sau ovală multistratificată cu raze aurii de strălucire divină în margini, care este obișnuită pentru iconografia Coborârii în Iad, este înlocuită pe icoanele din Pskov cu o formă ascuțită, alungită, în formă de migdale Această formă a Gloriei lui Hristos se găsește în monumentele artei bizantine și antice rusești De exemplu, pe fresca Bisericii San Clemente din Roma , în templele din Capadocia , în mozaicul Bisericii celor Doisprezece Apostoli din Salonic ( ) , pe fresca pareklesia din Kahria Jami , pe Omilii în miniatură (sec XIV) de la Biblioteca Națională din Paris (Ms gr , fol) , pe icoana "Coborârea în Iad" (c) din rândul festiv al catapetesmei Catedralei Sf Sofia la Novgorod , pe icoana şcolii pskoveşti (?) din secolele XIV-XV din Galeria de Stat Tretiakov , în pictura Mănăstirii Ferapontov ( ) , pe icoana lui Mihai Damaskinos din Muzeul Bsnaki din Atena Dar nicăieri - nici în Bizanț, nici în Rus' - nu există imagini cu o mandorlă, goală înăuntru, care este caracteristică tuturor monumentelor pskovești enumerate Într-adevăr, mijlocul său, de obicei umplut cu strălucire albastru-verde sau albastră, este complet gol aici - vedem doar o parte din fundalul galben general al pictogramei Coaja exterioară întunecată a mandorlei

cu heruvimi scrise monocrom pe ea, îmbrățișând figura lui Hristos într-un inel, nu este o strălucire a luminii Divine imateriale, ci ceva destul de tangibil, aproape material concret Imaginile cu heruvimi și culoarea întunecată, aproape neagră, a mandorlei sunt, de asemenea, un detaliu al iconografiei exclusiv Pskov Pictograme Pskov "Coborârea în iad" Hristos nu se află într-o aureolă de glorie sau de strălucire cerească, ci într-un fel de spațiu închis, a cărui carapace întunecată, ca o carapace, îl desparte de lumea exterioară Heruvimii înfățișați pe mandorli (sau îngeri, ca pe "icoana în patru părți") îi conferă o densitate și o izolare și mai mare Cu toate acestea, figura impetuoasă, puternic respinsă a lui Hristos, sparge impresia de izolare, iar mandorla de aici nu este un cheag de lumină divină, ci intrarea în lumea cerească, păzită cu încredere de heruvimi Heruvimii de pe icoană sunt o imagine colectivă a slujitorilor lui Dumnezeu ("mii de mii I-au slujit " - Dan :), mereu "necruțători co-prezentați cu Stăpânul Hristos" După cum se știe, Teofania Vechiului Testament a fost însoțită de apariția unor forțe necorporale Umbrită de heruvimi, Slava lui Dumnezeu era deasupra Chivotului Legământului din Vechiul Testament din Sfânta Sfintelor Templului din Ierusalim Potrivit lui Ezechiel, gloria lui Dumnezeu a părăsit templul și s-a întors la el asupra acestor ființe îngerești (Ezechiel :) Locul în care heruvimii așteptau norul slavei era pragul sau poarta templului: "și stăteau la intrarea porții de răsărit a Casei Domnului și slava Dumnezeului lui Israel deasupra lor" (Ezec :), "și Slava Domnului s-a îndepărtat de pragul Casei și a stat sub heruvimi" (Ezechiel :) În general, viziunea profetului Ezechiel despre Slava lui Dumnezeu, care, după el, este Domnul Dumnezeu, s-a întâmplat aproape întotdeauna la porțile unui templu sau oraș: "și duhul m-a ridicat și m-a condus la poarta de răsărit a Casei Domnului, care sunt întoarse spre răsărit" (:) ; "Și slava Domnului a intrat în templu pe poarta dinspre răsărit" (:) Pragul templului - ca început și hotar datorită intrării lui Dumnezeu în el - nu trebuia călcat în picioare sub piciorul omului Prin urmare, heruvimii, ca gardieni ai lui Dumnezeu, i-au păzit intrările și ieșirile Imaginea heruvimilor de pe porțile bisericii este menționată în timpul creării Templului lui Solomon (Regi : , :) Aceste idei au apărut, se pare, în legătură cu textul cărții Geneza: "și a așezat (Dumnezeu) la răsăritul grădinii Edenului un heruvim cu sabie de foc, după izgonirea lui Adam și a Evei din Paradis, pentru a păzi drumul către Pomul Vieții" (:) heruvimi de foc sunt înfățișați pe porțile paradisului în miniaturile Apocalipselor faciale și în compozițiile Judecății de Apoi Pentru o înțelegere corectă a compoziției luate în considerare, miniatura Psaltirii Chludov (secolul IX) este importantă, ilustrând Ps : Imaginea unui heruvim cu patru fețe cu o suliță roșie de foc pe porțile deschise ale Paradisului este corelată aici cu cuvintele: "Aceasta este poarta Domnul; cei neprihăniți vor intra în ea " Probabil, pe icoanele Pskov ale Coborârii în Iad, heruvimii îndeplinesc aceeași funcție: plasați în coaja unei mandorle - intrarea în lumea cerească, o protejează de necredincioșii și nevrednicii Împărăției lui Dumnezeu Există o singură cale de a intra în el: prin ușa deschisă pentru mântuire - Hristos Sfera cerească are un înțeles similar în ilustrația din Ps : - în Psaltirea Chludov (l): "Luați prinții voștri și luați porțile veșnice și Împăratul Slavei va intra", unde îngerii înfățișați deschid porțile din interiorul sferei cerești pentru a-L primi pe Hristos urcând spre Slavă Imaginea ușii cerești ar putea fi inspirată din textele Apocalipsei: "După aceasta m-am uitat și iată, s-a deschis o ușă în cer" (:) Ca ființe spirituale cele mai înalte, onorate cu o apropiere

deosebită de Dumnezeu, heruvimii stau în fața Tronului Divin, slujind și slujind constant I A Shokhina slăvindu-L pe Dumnezeu, mereu gata să facă voia Lui Înconjurând Tronul și Mielul, ei pătrund în tainele mântuirii omenești (Ex : ; Petru :) Dacă luăm în considerare icoana în contextul euharistic, atunci imaginea lui Hristos umbrită de heruvimi poate fi interpretată și ca Tronul Treimii, la care vin Adam, Eva și toate fețele celor drepți Adoptarea unei astfel de semnificații a imaginii principale face clar designul iconografic al compoziției centrale Adam si Eva De ambele părți ale Mântuitorului sunt figurile îngenuncheate ale lui Adam și Eva care se ridică din morminte, pe care El, ținându-le de mâini, îi conduce afară din baldachinul morții O astfel de schemă simetrică este destul de rară în iconografia bizantină și rusă veche, dar se repetă invariabil pe toate cele cinci icoane din Pskov Potrivit textului Evangheliei lui Nicodim, care, după cum se știe, a servit ca principală sursă literară pentru imaginile în cauză, Iisus a coborât în iad îl ia de mână pe Adam și cade la El cu cuvintele de mulțumire: din iad, sufletul meu" (Ps : -) Acesta este punctul culminant al povestirii Evangheliei - Dumnezeul întrupat ispășește păcatul primei persoane prin moartea sa și îl salvează "Așa cum toți mor în Adam, tot așa în Hristos toți vor fi înviați" (Cor : -) Prin urmare, Adam poartă haine verzi, pământești - un simbol al speranței, mântuirii și reînnoirii Plasa subțire a unui ajutor de aur de pe ele este o reflectare a strălucirii divine a lui Hristos Cele cerești și cele pământești, Creatorul și făptura sunt simultan conectate și opuse, ceea ce corespunde cuvintelor slujbei pascale: "Vechiul Adam este dat deoparte și cel nou se face" (sinaxarium) Pe cealaltă parte a lui Hristos, într-o ipostază asemănătoare cu Adam, se află figura îngenunchiată a Evei Totul este acoperit cu maforiu stacojiu, repetând culoarea hainelor sângeroase ale Mântuitorului și amintește de izvorul suferinței și morții Sale Chipul Evei, vinovatul căderii, este asociat cu chipul Maicii Domnului, "Noul Ev", instrumentul mântuirii O altă trăsătură iconografică distinge icoanele din Pskov: Adam și Eva, precum și toți regii și profeții din Vechiul Testament, sunt reprezentați pe ele cu halouri Acest detaliu, unic pentru icoanele rusești antice, este repetat în toate icoanele Pskov luate în considerare Dintre monumentele bizantine se cunosc astfel de imagini, dar sunt și destul de rare Cele mai vechi exemple includ o miniatură a Evangheliei grecești din secolul al XI-lea (Paris, Biblioteca Naţională, , fila v) ; frescă a Catedralei Sofia Sofia (mijlocul secolului al XI-lea) , compoziția lui Kurbinovo ( ) și Karanlikilis (Capadocia, secolul al XII-lea) Această trăsătură se repetă de mai multe ori în picturile murale din Creta (Biserica Mântuitorului din Kastelli, sfârșitul secolului XIII ; Biserica Fecioarei Lambiotis, sfârșitul secolului XIV ; Biserica lui Gheorghe de lângă Kritsa) și în Balcani în fresce ale Bisericii Hodegetria din Pech, secolul al XIV-lea) și Sopochan ( ) Adam și Eva sunt înfățișați cu aureole în miniaturile Evangheliilor din secolele XIII-XIV, acest lucru fiind deosebit de caracteristic pentru decorarea cărților manuscrise armenești Dintre monumentele rusești, de mare interes este fresca Bisericii Adormirea Maicii Domnului de pe câmpul Volotovo Designul iconografic al compoziției centrale a icoanelor din Pskov cu Adam și Eva în genunchi necesită o interpretare proprie Pictograme Pskov "Coborârea în iad" Înfățișând progenitorii în halouri, pictorul de icoane a acordat o mare importanță acestui detaliu Ca semn de sfințenie, aureolele mărturisesc ispășirea deja încheiată pentru păcatul primilor oameni, mântuirea și învierea lor Sentimentul emergent de contradicție și încălcare a succesiunii istorice a evenimentelor

(Hristos doar coboară în iad, iar învierea Sa încă nu a venit!) Este înlăturat și de această dată, dacă considerăm icoana nu doar ca o ilustrare a unui istoric istoric moment, dar și ca imagine trăită în timpul liturgic Ținând cont de simbolismul hainelor Mântuitorului ca haine ale muritorilor, se pot interpreta imaginile strămoșilor stând în morminte ca o amintire a perisabilității și fragilității vieții umane "Moartea lor cu Hristos" s-a întâmplat deja: dar hainele "păcătoase" ale Evei și pereții largi ai sicrielor, parcă deosebit de aproape de marginea câmpului de icoane (în special pe icoanele din colecția Lihaciov și pe cele "Patru- parte"), mărturisesc constant despre aceasta Cu toate acestea, posturile lor îngenuncheate, parcă înghețate în anticipare, seamănă distinct cu compozițiile din Judecata de Apoi, unde progenitorii în aceeași poziție stau în fața tronului predestinat' Această corelație a scenelor Coborârii în Iad și Judecata de Apoi pare deosebit de izbitoare în pictura paracleziei din Kahriy Dzhami, unde deasupra Coborârii în Iad, înfățișată la capătul absidei centrale, este o lungă compoziție a celei de-a Doua Veniri prezentat Direct deasupra figurii lui Hristos, care, la fel ca în icoanele luate în considerare, îi ține de mâini pe Adam și Eva, este înfățișată Etimasia - Tronul Pregătit cu Adam și Eva îngenunchiați de ambele părți Dacă în scena Învierii, ei, în ciuda tuturor asemănărilor lor cu schema Pskov, sunt prezentați ca de obicei - fără halouri, atunci acest semn al sfințeniei divine deja apare înaintea Tronului în jurul capului lor După cum se știe, textele psalmilor au servit drept izvor al temei Etimasiei : "Dreptatea și dreptatea sunt temelia tronului Tău; mila și adevărul vin înaintea feței tale" (Ps :), "Domnul și-a pus scaunul de domnie în ceruri și împărăția Lui stăpânește peste toate" (Ps :) Prin urmare, Etimasia, exprimând voința divină, Puterea și Slava Domnului, a devenit parte integrantă a scenelor Judecății de Apoi Întrucât a sta în fața Tronului nu înseamnă doar recunoștință și glorie față de Dumnezeu, ci și rugăciune, mijlocire pentru neamul omenesc, atunci cum pot Adam și Eva să nu se roage lui Dumnezeu pentru iertarea oamenilor dacă, din cauza propriilor păcate, încă din în ziua căderii lor, Tronul Divin a fost plasat de îngeri în mijlocul Paradisului - un simbol al pedepsei lor drepte și al pocăinței păcătoșilor? În pictura de Kahriye Jami, un astfel de program de pictură este explicat prin numirea pareklesionului ca capelă funerară Miezul central al icoanelor din Pskov pare să îmbine aceste compoziții: repetând iconografic scena Constantinopolului a Coborârii în Iad, reflectă simbolic și Etimasia situată deasupra Analizând simbolismul chipului lui Hristos, am remarcat că aceasta poate fi interpretată ca o jertfă euharistică vie - Mielul și Tronul-altar divin în același timp Figurile lui Adam și Eva s-au închinat în fața lui, nu numai "care au murit împreună cu Hristos", dar deja "s-au însoțit cu El" (după cum demonstrează aureourile lor), au devenit "părtași ai naturii divine" (Petru :)) Unindu-se cu El, constituind cu El o singură credință și "un singur Trup" (Romani :), ei se împărtășesc la viața veșnică Liturghizarea imaginilor lui Adam și Eva implică pledoaria lor constantă pentru mântuire Legea I A Shalina suflete umane Mâinile strămoșilor, întinse spre Hristos, îmbrăcate în haine însângerate, amintesc de ieșirea veșnică din împărăția păcatului și de urcușul pregătit de la începutul lumii către Chorib-ul în flăcări al Nemuririi (Ex : -) Exprimând în sens istoric pierderea și câștigul Edenului original, compoziția afirmă ideea învierii tuturor "celor care trăiesc cu Hristos" Catedrala Sfinților Tema marelui sacrificiu, pătrunzând întreaga operă, creează o stare generală de tristețe și tristețe Tensiunea, frica de moarte și măreția a ceea ce se întâmplă se

citește pe chipurile regilor și profeților care L-au înconjurat pe Hristos În spatele lui Adam, chiar la mandorla, se vede figura lui Ioan Botezătorul, întorcându-se spre ceilalți profeți Așa este reprezentat pe toate icoanele Pskov Evanghelia lui Nicodim vorbește despre propovăduirea lui în iad: "Eu Ioan, desăvârșirea profeților, am propovăduit poporului pocăința pentru iertarea păcatelor M-a trimis să propovăduiesc despre Unul-Născutul Fiu al lui Dumnezeu care vine, pentru ca oricine crede în El să fie mântuit Imaginea Înaintemergătoarei este asociată aici, în primul rând, cu pocăința, deoarece cuvintele sale celebre: "Pocăiți-vă, căci Împărăția Cerurilor este aproape" (Mat :), vestind venirea lui Mesia, au pregătit cale pentru Domnul În versiunea din Pskov a Coborârii în iad, Ioan Botezătorul nu este niciodată înfățișat în plină dezvoltare, așa cum este obișnuit în iconografia tradițională a complotului Pe toate icoanele pe care le avem în vedere, mandorla își ascunde silueta, lăsând la vedere doar capul sfântului O astfel de tehnică compozițională pare să concretizeze ideea că profetul s-a aflat la răsturnarea Vechiului și Noului Testament ("desăvârșirea profeților") și tocmai predicarea sa a aparținut noii vieți, literalmente repetată mai târziu de Hristos însuși (Matei :) ca început al învățăturii Evangheliei Reprezentarea "incompletă" a Înaintașului, stând în pragul unei noi credințe, corespunde și cu propriile sale cuvinte despre scăderea lui în fața lui Hristos: "El trebuie să crească, dar eu trebuie să scad" (Ioan :) În același timp, apropierea sa extremă de Dumnezeu, consemnată de iconografia ortodoxă în compozițiile Deesis, mărturisește aici importanța pe care pictorul de icoană din Pskov a acordat-o acestei imagini Dacă profetul, chemând la pocăință, "a pregătit calea Domnului", atunci pe calea fiecăruia devine condiția cea mai importantă pentru mântuire Ca mijloc de reînnoire spirituală și purificare, are o mare putere: numai prin pocăință a intrat tâlharul Rah pe ușile Paradisului (Luca :) Potrivit lui Ioan Gură de Aur, calea către Dumnezeu este "prin pocăință, care deschide cerul, duce în paradis, cucerește diavolul" Iar Ioan Botezătorul, stând în spatele mandorlei - la hotarul a două lumi - la Ușa Împărăției Cerurilor, parcă ar indica această cale ("Să cunoaștem calea Ta pe pământ, mântuirea Ta în toate neamurile" - antifon al slujbei de Paște, orele) O astfel de înțelegere a chipului profetului ne permite să înțelegem mai bine imaginea lui Hristos - ușa cerească, deschisă pentru umanitatea pocăită Să observăm că în slujba zilnică a bisericii, rugăciunile de pocăință și psalmii sunt auzite înaintea ușilor altarului și a altarului Înainte de a intra în ele, preotul citește Psalmul : și rugăciunile secrete: "Doamne, curăță-mă" și "deschide-mi ușile pocăinței, dătătorule de viață " Sacramentul spovedaniei este întotdeauna Pictograme Pskov "Coborârea în iad" precede împărtăşirea, "şi fără aceasta", porunceşte Ioan Gură de Aur, "nu mergeţi la masa sfântă şi nu primiţi Trupul Domnului" În trebnikul secolului al XVI-lea biblioteca Mănăstirii Solovetsky (l), după spovedanie, preotul îi poruncește penitentului să cadă în fața ușilor sfinte și să recite versurile: "Doamne, curăță-mă păcătosul", "Fără numărul celor care au păcătuit", iar el însuşi citeşte rugăciuni îngăduitoare Pozele și gesturile profeților și regilor care L-au înconjurat pe Hristos amintesc de starea solemnă și de cererea compozițiilor Deesis Ei nu se bucură, nu vorbesc între ei, nu discută despre minune - ei stau în tăcere și se împărtășesc la răscumpărarea care se desfășoară mereu ("căci dacă suntem uniți cu El după asemănarea morții Lui, trebuie să fim și noi uniți în asemănarea învierii" (Rom :) Un număr mare dintre cei înfățișați este o trăsătură

specifică iconografiei pskovești O asemenea multitudine de personaje (în special icoana de la Ostrov) nu se găsește pe nicio icoană a Pogorârii în Iadul Aranjate pe mai multe rânduri, repetându-se uniform, ele conferă compoziției un caracter ceremonial caracteristic unui ritual ritual de jale Am observat deja că toți participanții la acțiune sunt reprezentați aici în halouri Evident, înmulțirea, în comparație cu iconografia tradițională, a numărului de regi și profeți, și complicarea și mai mare a compoziției prin introducerea a numeroase halouri, a avut scopul de a da icoanelor un aspect cu totul specific și neobișnuit pentru scenele din Descent into Hell sens suplimentar În exterior, compoziția seamănă cu registrul superior al Judecății de Apoi, cu apostolii așezați pe laturile lui Hristos și îngerii stând în spatele lor Din punct de vedere artistic, această tehnică s-a dovedit a fi extrem de expresivă Datorită lui, acțiunea în desfășurare capătă caracter de catolicitate: este cu adevărat Sinodul Ecumenic al Drepților, o imagine clară a învierii tuturor credincioșilor Pare potrivit să ne amintim că sâmbăta din ciclul săptămânal de închinare este o zi de odihnă fericită care îi așteaptă pe credincioși, uniți cu Dumnezeu ("amprenta și imaginea viitoarei Împărății a sfinților") Prin urmare, este dedicat pomenirii și slăvirii tuturor sfinților care au murit în credință și au fost binecuvântați în Lăcașurile Raiului Cântările octoichului, programate să coincidă cu Sabatul, cântă tuturor sfinților, sunt combinate cu slujba pentru morți Troparul "mort" care îl însoțește "Fețele sfinte au găsit sursa vieții și ușa paradisului" reflectă cel mai pe deplin conținutul compoziției din Pskov, dacă, desigur, suntem de acord cu interpretarea propusă a părții sale centrale Solemnitatea și semnificația drepților Vechiului Testament, lipsiți de orice mișcare, reflectă dorința de a apropia imaginea pictură-icoană de acțiunea liturgică Pozele înghețate și chipurile solemn tăcute ale profeților găsesc o corespondență în cuvintele cântării liturgice, care se cântă în Sâmbăta Mare în timpul Intrării Mari în locul celei Heruvice: regi, iar Domnul domnilor vine să fie măcelărit și dat drept hrană credincioșilor " Pe două icoane Pskov (Galeria de Stat Tretiakov, Muzeul Pskov) în partea de sus, lângă mandorla, este înfățișată o numeroasă gazdă îngerească Sursa compoziției au fost imnurile slujbei Sâmbetei Mari și a Învierii: "oastea îngerească este îngrozită, condescendența Ta o slăvește pe a Ta" (laudă, I L Shalina cap după "Neprihănită"), "catedrala îngerească a fost surprinsă, degeaba te încadrezi în morți" (troparion cap , cântat atât sâmbăta, cât și duminică "după Neprihănită"), "rândurile sale ale agglestiei înconjoară, slăvește cu morții în iad, ca ziditorul și Domnul", "Învierea Ta, Hristoase, Mântuitorul, Uggs-ul cântă în rai" (sticheră pe vers, tonul) Compoziția "Adormirea Maicii Domnului" cu imagini ale oștii îngerești peste mandorla lui Hristos este cea mai apropiată de designul enografic al icoanelor din Pskov Dar în ceea ce privește semnificația, ele sunt mai aproape de miniaturile Apocalipselor de pe avers, ale căror imagini similare corespund cuvintelor Apocalipsei despre altarul ceresc (Apocalipsa : -) Iconografia pskovică dezvăluie și mai multe asemănări cu compozițiile Judecății de Apoi, unde în spatele lui Hristos așezat în Slavă, înconjurând mandorla, este reprezentată întreaga Sa armată Asemănarea va crește și mai mult dacă luăm în considerare figurile îngenuncheate ale lui Adam și Eva la picioarele Mântuitorului (cf icoana Judecății de Apoi din GE și Coborârea Pskovului din Galeria de Stat Tretiakov) Imagine a iadului Icoanele Pskov ale Coborârii în Iad se disting prin scene detaliate ale abisului iadului cu porțile distruse ale iadului

Iadul este conceput în ei ca împărăția lui Satana, "umbra morții", un oraș înconjurat de ziduri și turnuri înalte de piatră (Ostrov, Galeria de Stat Tretiakov, Muzeul Pskov) Panglica de aur care se curbe în jurul abisului este un detaliu cunoscut doar din monumentele din Pskov Semnificația sa nu poate fi determinată în mod fiabil, deoarece existau mai multe concepte care erau apropiate ca înțeles asociate cu ideile despre iad Ar fi putut fi o imagine biblică a "un vierme nemuritor care roade trupurile păcătoșilor în iad" (Is : ; Marcu : , -); în plus, culoarea sa aurie este percepută ca pecetea altui regat: după cum se știe, cealaltă lume era asociată cu aurul în general S-ar putea crede că culoarea galbenă a viermelui este o reflectare a "focului care nu se stinge", a flăcării iadului, "unde viermele nu moare și focul nu se stinge" (Marcu :) În imaginea șarpelui, care personifica tot răul omenirii, căderea și moartea ei, iconografia rusă a reprezentat atât iadul ca atare, cât și păcatul originar, care în compozițiile Judecății de Apoi începea direct "din călcâiul lui Adam" Panglica de aur de aici poate fi un simbol al "râului de foc", cunoscut atât din textele biblice (Dan :), cât și din ideile cosmologice antice rusești Imaginea "râului de foc" era indisolubil legată de ideile despre lumea interlopă Se credea că curge în locul în care "a căzut Satana" După ce "căzuse în plinătate", râul de foc a devenit un loc de chin pentru păcătoși Textele de legende și apocrife îl prezintă ca un fel de graniță a vieții de apoi Prin urmare, trecerea râului a fost asociată cu trecerea de la existență la inexistență - de la viață la moarte Purtători de suflete omenești - conform legendei, diverși sfinți acționează în calitatea lor: acum arhanghelii Mihail și Gavril, acum Nikola și Petru - îi predau Judecății Domnului Linia elastică a "râului de foc" de pe icoanele din Pskov, ca un arc sau o poartă atârnând deasupra tabloului iadului, îi desparte pe cei "înviați cu Hristos" drepți de "baldachinul morții" negru care acoperea pe Satana și pe păcătoși Culoarea sa arzătoare roșu-galben - simbolul "focului nestins" - servește ca o amintire a chinului și a morții Trebuie remarcat faptul că icoanele Pictograme Pskov "Coborârea în iad" "Judecata de Apoi" imaginea "păcatului originar" a fost adesea înlocuită cu imaginea "râului de foc", ceea ce indică interschimbabilitatea acestor simboluri Iadul este împărțit în două de încă o poartă spartă, care distinge, de asemenea, icoanele epocii Pskov de monumentele similare ale altor centre de artă La fel de neobișnuită este și iconografia scenei Bătuirii lui Satana, unde în loc de unul sau doi îngeri, Satana este legat de o întreagă armată de soli ai lui Dumnezeu Aripile lor ridicate, asemănătoare cu limbile "focului purificării", evocă asocieri cu hainele roșii, muritoare ale lui Hristos și întruchipează cuvintele slujbei de Paști: "călcând moartea cu moartea" Un ajutor luminos de aur pe hainele îngerilor ca o reflectare a "strălucirii dumnezeiești a Învierii lui Hristos" (tropionul Maicii Domnului, cântarea) Aripile roșii arzătoare ale îngerilor amintesc de aripile roșii ale sfinților (comparativ cu chipul îngeresc) de pe icoanele Judecății de Apoi, care, nefiind supuse judecății lui Dumnezeu, urcă la Ierusalimul Ceresc roșu Pe icoana Pskov din Galeria de Stat Tretiakov, scena captivității lui Satana s-a rupt în două compoziții independente Ele corespund cuvintelor Evangheliei lui Nicodim, al cărei autor face distincția între victoria asupra Satanei și Prințul Întunericului-iad Această împărțire poate fi urmărită și în alte texte apocrife De cealaltă parte a porții despicate "în două" (o ilustrare literală a cuvintelor Evangheliei lui Nicodim) se află un grup de oameni, în fața cărora este vizibilă figura unui bătrân, care arată spre Hristos Această compoziție este un detaliu

stabil al recenziei din Pskov, deoarece un citat este repetat pe toate icoanele care înfățișează abisul iadului (Lihaciov, Ostrov, Galeria de Stat Tretiakov) Dar, în afară de aceste lucrări, nu se găsește pe nicio icoană rusă antică Încercând să interpretăm această scenă, putem aminti cuvintele Evangheliei lui Nicodim despre "mulțimea sfinților care lâncezesc în iad, care, auzind glasul lui Dumnezeu, se întorc către Satana: "Deschide-ți porțile!**" Cu toate acestea, toți drepții salvați sunt reprezentați de pictorii de icoane din Pskov în partea de sus a compoziției În plus, acesta este singurul grup de oameni care nu au halouri pe icoane Poate că figura bătrânului care merge în față este imaginea unui păstor păstor, care păstorește sufletele morților din lumea interlopă și arătând spre Hristos "stăpânul tuturor sufletelor" și singura ușă a mântuirii O miniatură de pe marginile Psaltirii ne face să privim mai atent această imagine și să-i clarificăm sensul Ne referim la ilustrarea Psaltirii Khludov la psalmul al -lea, v - : "Și ferește Marea Roșie și din toate, și călăuzește-mă în prăpastie, ca în pustie, și scapă-mă din mână a dușmanilor", care înfățișează trecerea evreilor, conduși de Moise prin Marea Roșie Compoziția acestei scene este extrem de apropiată de scena pe care o avem în vedere (în special pe icoana de la Ostrov) Ideea pictorului de icoane va deveni mai clară dacă comparăm miniatura și imaginea icoanelor din Pskov cu icoanele Judecății de Apoi Deci, pe icoana din curtea bisericii Lyadina de la mijlocul secolului al XVI-lea națiunile se apropie de Tron pregătite din ambele părți: drepții la stânga și păcătoșii la dreapta Deasupra acestora din urmă se află inscripții: "evrei", "turci", "Armenia", "Totari", etc În fața unui grup de păcătoși, profetul Moise (!) este înfățișat cu un sul desfășurat și mâna dreaptă ridicată sus spre Hristos Judecătorul Inscripția de lângă mână: "Prorocul Moise va arăta Unde evreul" nu lasă nicio îndoială cu privire la atribuirea acestui personaj Deasupra întregului grup de oameni este o altă inscripție: I A Shalina "Depărtați-vă de la mine osânda în focul predestinației veșnice pentru diavol și aglă lui" Aceeași compoziție este prezentată pe icoana din Galeria Tretiakov, dar acolo, în fața unui grup de păcătoși, este înfățișat Ioan Evanghelistul Revenind la conținutul psalmului al -lea, ar trebui să se răzbune că toate stilurile lui pot fi considerate ca o glorie a Domnului și rugăciunea unui păcătos "să-l privească împreună cu Dumnezeu": "vizită-mă cu mântuirea ta, că Pot să văd bunăstarea celor aleși" (v -), pocăința lui pentru păcatele sale Cei neprihăniți, "păzind dreptatea și făcând dreptate în orice vreme", sunt dați drept exemplu păcătoșilor, "ne-și amintesc de îndurările lui Dumnezeu", care s-au indignat de Marea Roșie și au cârtit în pustie Dar Domnul îi mântuiește și "din mâna celor ce urăsc" (v) Cei care au uitat din nou faptele bune ale lui Dumnezeu, "care și-au schimbat slava cu chipurile unui bou" sunt "înghițiți de pământ" de providența lui Dumnezeu, "focul îi arde pe cei răi" (v) "Și a vrut să-i nimicească, dacă Moise, alesul său, nu stătea înaintea lui în crăpătură, ca să-i apropie mânia, ca să nu-i nimicească" (v) Chiar și Moise, care "a păcătuit cu gura", a fost pedepsit: nu era sortit să pună piciorul în Țara Sfântă Numai pocăința mântuiește poporul ales (v -) Ultimele versete ale psalmului strigă către Dumnezeu pentru mântuirea întregului popor Ilustrația Psaltirii Chludov, corelată cu textul (Ps : -), înfățișând un eveniment istoric - trecerea evreilor peste Marea Roșie - are în mod clar un sens figurat: ieșirea unei persoane din împărăția păcatului la adevăr Toiagul din mâinile lui Moise și al poporului evreu în marș sunt un simbol al căii umane - de la naștere până la moarte Nu este o coincidență că aceeași temă - trecerea Mării Roșii, așa cum am observat

deja, este auzită în mod repetat în continuarea liturgică a Sâmbetei Mari - ziua care duce de la moartea lui Hristos la învierea Sa Ideile de cale și pocăință pătrund în versetele psalmului al -lea: "Fericiți cei fără prihană pe drum, umblând în legea Domnului", care este foarte apropiată în conținut și logica interioară a imaginilor psalmului și este citit și la utrenie în Sâmbăta Mare În interpretarea fericitului Teodoret din primul vers al psalmului al -lea, se spune: "felul în care proorocul numește viața prin care trecem cu toții de la naștere până la mormânt" Două căi ale vieții umane: una, reprezentată de Psalmul : , este calea celor fără prihană, care nu și-au pierdut credința și nădejdea în Domnul, chipul căruia îi însoțește pe credincioși nu numai în Sâmbăta Mare, ci și în săptămânalul Slujbele de pomenire a Sabatului și slujbe de înmormântare, care au constituit o parte semnificativă a timpului liturgic al Sabatului; celălalt este reprezentat de imaginea icoanelor din Pskov care servesc ca ilustrare a slujbei de Sabat Moise asupra lor - dacă, desigur, presupunerea noastră este adevărată - ținându-se de aripile porților distruse ale morții, "din care nu se mai poate întoarce" (Iov :), arată către Hristos Judecătorul - Ușa mântuire și viață unui grup de păcătoși care și-au pierdut "calea neîntinată" și în loc de binecuvântarea celor care au primit pedeapsa Domnului Adevărat, expresiile de pe fețele lor și gestul lui Moise lasă o oarecare speranță Deesis și Ordinul Drepților Observând relația strânsă dintre compozițiile icoanelor pskovești ale Coborârii în Iad și scenele Judecății de Apoi, trebuie menționat însă că aceste contacte sunt destul de certe cu greu Pictograme Pskov "Coborârea în iad" Merită să le explicăm prin stări eshatologice sumbre asociate cu atmosfera anxioasă de așteptare a "sfârșitului lumii" Concomitent cu o astfel de schemă iconografică neobișnuită a "Coborârii", la Pskov au fost create icoane destul de tradiționale, care transmit natura plină de bucurie a sărbătorii Relația dintre imaginile Învierii și Judecata de Apoi este condiționată de ideea principală care le unește, învierea universală, care a devenit "legea universală a creației" abia după moartea lui Hristos și victoria Sa asupra ei Există viață dincolo de mormânt - aceasta este tema principală a slujbei pascale, iar realitatea ei se dezvăluie în moartea și învierea lui Hristos Cea mai bună dovadă a adevăratei morți a lui Hristos este coborârea Sa în iad, deoarece mărturisește principalele semne ale morții - despărțirea sufletului de trup ("În mormântul trupului, în iad cu sufletul, ca Dumnezeu ") Dar este, de asemenea, cea mai bună dovadă a învierii Sale, deoarece arată pe cei drepți înviați; ci au înviat numai unindu-se cu Nemuritor, căci "prin unirea cu El omul devine și părtaș nestricăciunii" : "dacă nu este învierea morților, atunci Hristos nu a înviat" (Cor) :) Garanția învierii morților este Euharistia, care a devenit posibilă numai datorită morții și învierii Sale jertfe "Cel ce a primit Trupul lui Hristos în sine va învia", dar tocmai pentru că Hristos trăind în el "îl va învia în ziua de pe urmă" Spre deosebire de învierea generală din ziua Judecății de Apoi, care este înțeleasă ca rezultat al vieții umane, tema coborârii în iad face posibilă trecerea pe această cale și lasă loc voinței personale și alegerii proprii Prin urmare, în ciuda apropierii lor de imaginile Judecății de Apoi, nu există scene de pedeapsă pe icoanele din Pskov Întreaga simbolistică a icoanelor luate în considerare implică ideile de pocăință, compararea "calei legale" și a căii "făcătorilor de nelegiuire", posibilitatea unui păcătos de "înnoire în Hristos" constantă Principalul lucru este că speranța mântuirii rămâne (Romani :) Înainte de a Doua Venire, moartea devine drama principală a omenirii, iar rezultatul ei depinde de alegerea în

fața lui Hristos Înviat: viață veșnică pentru unii ("Cine păzește cuvântul Meu nu va vedea niciodată moartea" - Ioan :) și groaza "morii a doua" (Apoc :) pentru cei care au ales o altă cale Oferind unei persoane de ales, Dumnezeu îi oferă și ajutoare - de aceea rangurile Deesis și rândurile de sfinți devin parte integrantă a programului iconografic al icoanelor din Pskov Această tehnică le-a permis pictorilor de icoane să condenseze sensul semantic al lucrărilor, să prezinte pe un mic câmp de icoane o imagine a "atotcuprinzătoarei(tm)" a economiei divine Amintind de părți din picturile murale monumentale, ei, datorită arhitectonicității lor, și-au "adunat" atât spațiul liturgic, cât și timpul liturgic Astfel, toate părțile imaginii devin întruchipări vizibile ale imaginilor mentale ale acțiunii liturgice Astfel, "Coborârea în iad" de la Ostrov, cu compoziția sa principală, pare să reproducă imaginea conchei absidei, iar registrul său inferior cu sfinți este rangul ierarhic al altarului și pictura părții inferioare a stâlpii O mică "icoană în patru părți" este percepută ca o parte a peretelui monumental, în care, la fel ca pe suprafața picturii în frescă, marcajele semnelor distinctive nu se potrivesc Icoanele Muzeului din Pskov și colecția lui N Plihachev par a fi pictate într-o nișă mică sau arcosolium cu un rang de-isus deasupra I A Shalina Compoziția sfinților de pe toate icoanele luate în considerare este destul de stabilă Încercările cercetătorilor de a explica selecția lor prin dedicarea templelor sau ordinelor patronale, în opinia noastră, nu dezvăluie intenția lucrărilor Și întrucât el este cel care determină programul ideologic al tuturor icoanelor, care a determinat originalitatea lor artistică și iconografică, vom încerca să considerăm imaginile sfinților prezentate aici într-un singur context cu imaginea centrală Dintre cele cinci icoane care ne interesează, doar una (Galeria de Stat Tretiakov) îi lipsește un rând suplimentar de sfinți Pe două el este prezentat sub forma unui nivel de deesis (Likhachev, Muzeul Pskov), iar pe celelalte - lângă sfinți Pe "icoana în patru părți" de sub "Coborârea în iad", Barbara, Nikola și Ulyana sunt reprezentate într-o ștampilă separată; pe icoana din Insulă în registrul inferior: mucenicii Ecaterina, Anastasia, sfinții Fotie, Nikola, Vasile cel Mare, Ioan cel Milostiv (?), Ioan Gură de Aur, Grigorie Teologul, mucenicii Nikita, Barbara, Paraskeva Pe icoana din colecția lui N P Lihaciov, Nikola este reprezentat în centrul nivelului deesis, în stânga lui se află Maica Domnului, Arhanghelul Mihail, Dmitri al Tesalonicului și Paraskeva Pyatnitsa, în dreapta sunt Marele Mucenic Gheorghe, Arhanghelul Gavril, Ilya, Kozma, Barbara Pe o icoană asemănătoare din Pskov, Nikola se află și el în centru, în stânga lui se află martirii Nikita, Kozma, Barbara, Sfântul Blaise, Arhanghelul Mihail, în dreapta - Varlaam (Khutynsky?), Mucenicii Damian și Ulyana , Sf Nifont, Paraskeva Pyatnitsa Fără îndoială, un rol deosebit joacă aici imaginea Sfântului Nicolae, înfățișată atât în centrul rândurilor deesisului, cât și al șirurilor de sfinți, ceea ce corespunde locului de excepție pe care sfântul l-a ocupat în conștiința religioasă rusă Ce aspecte ale venerației lui Nikola ar fi putut determina apariția imaginii sale pe icoanele din Pskov? În viața sa, Nikola, "dobândind în inima sa o tăbliță cu multe virtuți, înscrisă cu degetul nemuritor al lui Hristos" , este asemănat cu profeții Ilie și Moise: pentru Noul Testament "noul Israel", sfântul era cel la fel ca Moise și Ilie au fost pentru Israelul antic "Slujitor al Domnului", "vas ales", "stâlp și afirmare a Bisericii Noului Testament" (sticheră pe verset), Nikola este glorificat în slujbă ca "noul Avraam" (Oda), care a sacrificat pe sine lui Dumnezeu Tema victoriei sale asupra iadului și Satanei este în

continuă schimbare ("El va numi biruința împotriva vrăjmașului" / "Bucură-te, aruncă pe Satana în prăpastie" - ikos), asupra păcatelor și patimilor omenești ("Bucură-te, eliberează oamenii păcătoși) din abis" - icos ; "Arată-ne pe biruitori, prin rugăciunile tale cu patimă care naște moartea") Cu numele de Nikola, oamenii asociază speranța izbăvirii după moarte din iadul de foc și din chinurile iadului: "parcă păcatele și flacăra chinului veșnic, și nenorocirile și durerile ne vor izbăvi" , "chinurile în iad, din oamenii răi Eliberează-ne cu sfintele tale rugăciuni " În cercul ssdmic de închinare, Nikola este comemorat, împreună cu apostolii Deja prin însăși structura slujbei vocale din fiecare joi, Nikola în cântările Octoechos este nedespărțit de chipul apostolilor, iar isprava lui spirituală este în mod constant comparată cu minunile lui Dumnezeu Când se amintește de mântuirea evreilor în Marea Roșie, se spune: "Am intrat în adâncul mării și o furtună de multe păcate m-a înecat; dar, ca Dumnezeu din adâncuri, îmi ridică viața" (irmosul cântecul canonului al VI-lea, cap) Darul eliberării sfinte a oamenilor de moarte și învierea lor este asemănat cu mântuirea lui Hristos și eliberarea Pictograme Pskov "Coborârea în iad" a omenirii din moarte: "care de la Hristos a primit harul slăvit de a învia morții, înviați sufletul meu blestemat și blestemat" (Oda , Cap) Rolul lui Nikola în învierea morților este cântat și mai luminos în acatist: "Bucură-te, învierea morților" (Icos) "Bucură-te, căci suntem eliberați de moartea veșnică prin tine, Bucură-te, căci suntem vrednici de viață nesfârșită prin tine" (ikos) Nikola, ca "pilot" credincios, devine cel mai bun ghid și îndrumător al unei persoane pe calea vieții sale: "în deznădejde, în funcție de viața mea, mă rog ție, Părinte, ridică-mi gândul întinat la pocăință", "cere eu pentru curăţire" (Oda , Cap H) ; "Tu ai arătat calea dreaptă și mântuitoare pentru om, învățește-ne în viața trecătorului, Nicolae, cu rugăciunile tale, ca și când ai intra pe poarta animalelor" (Cântarea , cap) Ultimele cuvinte ale cântecului corespund intenției simbolice a întregii lucrări în ansamblu Devenit părtaș al Împărăției Cerurilor, Nikola acționează ca cel mai de încredere apărător și mijlocitor al omului: "Înconjurând Raiul cu bucurie, în mod nevăzut, părinte, tuturor celor care te cheamă, stai alături, ameliorând bolile sufletelor noastre și dând mângâiere cu fericire" (Cântarea , cap) , "spără-mi sufletul, ocrotitor, ouvra-chui, zdrobind intrigile și capcanele vrăjmașului, dar ca reprezentant al meu prin credință te cinstesc" (Cântarea , cap) Evident, în conștiința ortodoxă rusă, imaginea Sfântului Nicolae era nedespărțită de ideile de mântuire, pocăință și înviere a omului Reflectând la calea vieții și la moarte, ei s-au îndreptat în rugăciuni în primul rând către Nikola: muribundul a cerut să-și aducă icoana înainte de ultima împărtășire Imaginea sa a ocupat un loc important în ritualurile și slujbele de pomenire, dovadă fiind rugăciunile și cântările adresate lui: "Adu-ți aminte de ziua și ceasul groaznic despre sufletul meu! Ori de câte ori Domnul vrea să te aducă la judecată și să-ți judece faptele în ascuns și să strige către el: Mântuiește-mă pe Nicolae, mântuiește-mă cu rugăciuni" (Oda , cap I) Pe lângă tradiția bisericească, dar, desigur, ca reflectare a acesteia, la nivelul conștiinței cotidiene, au existat idei că sfântul ar fi strâns legat de cealaltă lume de dincolo de mormânt Se poate aminti obiceiul poporului rus de a pune în mâinile defunctului după slujba de înmormântare "o scrisoare către Sfântul Nicolae", care descria viața și faptele defunctului Acest obicei se bazează pe credința că sfântul este păzitorul porților Împărăției Cerurilor și păstrătorul cheilor raiului (cf proverbul polonez "Sfânte Nicolae, ia cheile paradisului") De

asemenea, i s-a atribuit funcția de conducător al sufletelor în viața de apoi, unde le însoțește prin rai și iad, "transportă sufletele drepți prin râul de foc", având anterior "interogatoriu și judecata fiecăruia" Unele episoade ale literaturii canonice servesc ca o reflectare a acestor idei Deci, în viața lui Varlaam Khutynsky, Nikola este cel care îi apare slujitorului regal Grigory după moartea sa, care cântărește faptele bune și rele ale defunctului, alungă demonii care așteaptă "sufletul păcătos" Ilustrații ale acestui episod se găsesc în viețile faciale ale lui Varlaam Khutynsky și pe icoanele hagiografice ale sfântului Tradiția iconografică este legată de venerația specială a lui Nikola în Rus' și de atitudinea față de el ca "față de Dumnezeu însuși" , totuși, suficient I A Shalina rar, de dsisus se plasează cu imaginea sa în centru Repetând de două ori pe icoanele Pskov "Coborârea în iad", această compoziție exprimă ideea mijlocirii sfinților pentru rasa umană Asezat in centrul sau, Sfantul Nicolae actioneaza ca judecator al sufletelor omenesti (asemanator cu functia lui Hristos din Deesis canonic), mijlocitor universal pentru intreaga lume Aflat chiar deasupra lui Hristos - Ușa Mântuirii și unirea fețelor sfinților din jurul lui, imaginea sa de aici corespunde cuvintelor lui Octoechos: "Rugăciunile tale, Nicolae, de parcă am intra pe porțile animalelor" Pare potrivit să ne amintim că locul central al nivelului Deesis ar putea fi atribuit nu numai lui Hristos, ci și chipului Treimii Contaminarea imaginilor lui Nikola și a Treimii găsește o corespondență și în structura slujbei vocalice a octoichului, care îmbina rugăciunile către sfânt și "slava trinitară" La Pskov, această relație a fost simțită și mai acut, deoarece Treimea era expresia principalului simbol religios al orașului În mintea pskovienilor, Trinitatea însemna același lucru ca Sofia pentru Novgorod, iar orașul era numit în antichitate doar "Casa Sfintei Treimi" Urcând la imaginea templului principalei Catedrale a Treimii, icoanele "Treimii Vechiului Testament" sunt utilizate pe scară largă în iconografia locală Consecința a fost o atitudine deosebită față de imaginea "Coborârii în Iad", care exprima clar dogma inseparabilității divinului și umanului în Hristos Numele lui Nikola, un aprig protector și "Învățător al Treimii Divine" ("precum prin Tine învățăm să ne închinăm în fața Creatorului în Treime" - acatist) este inseparabil de această tradiție Un exemplu izbitor de combinație a tuturor celor trei imagini este una dintre pictogramele pe care le luăm în considerare Pe "icoana în patru părți" a colecției lui N A Vorobyov, "Coborârea în iad" este prezentată în stânga sus, sub ea este imaginea Sfântului Nicolae înconjurat de sfinți, iar în dreapta sus este "Vechiul" Testament Trinity" Chintesența acestei tradiții picturale poate fi icoana templului bisericii Sf Nicolae din Izborsk, unde în centru se află o imagine mare a Sf Nicolae, la care vin numeroși sfinți, înfățișați în trei niveluri, în ipostaze de rugăciune, ca în treapta Deesis, iar în colțurile superioare - "Coborârea în iad" și "Trimea Vechiului Testament" Toate icoanele considerate ale "Coborârii în iad" includ imaginile sfintelor soții: Paraskeva, Anastasia, Varvara, Ulyana și Catherine, al căror cult era extrem de răspândit în Pskov Totuși, aici imaginile lor au o semnificație foarte specifică Imaginea Vinerii Paraskevei, asociată în mod misterios cu Răstignirea lui Hristos, în întreaga lume creștină a fost asociată cu ziua Vinerii Mare și cu Jertfa Crucii, iar sfânta însăși a fost percepută ca o personificare a acestui eveniment În cele mai vechi timpuri, ea a fost numită "împărtășirea patimilor lui Hristos" Acest aspect al cultului ei ar fi trebuit să fie perceput mai ascuțit la Pskov, a cărui structură spirituală era în general

caracterizată de o anumită natură providențială De exemplu, pe celebra icoană a Galeriei Tretiakov, Paraskeva este înfățișată alături de cei trei sfinți ecumenici Ioan Gură de Aur, Vasile cel Mare și Grigorie Teologul Imaginea sa în acest context nu poate fi interpretată decât ca un simbol al jertfei liturgice, care "teologic fundamentată de Grigorie și căreia Ioan și Vasile i-au dedicat liturghia" În mintea populară, Paraskeva a acționat adesea ca un sfânt - un vindecător al sufletului uman, protejându-l de obsesia diavolului În acest sens, rușii purtau adesea Pictograme Pskov "Coborârea în iad" gât rugăciuni scrise special adresate ei Respectând un post strict într-una din Vineri din Postul Mare, dedicată Paraskevei, unei persoane i s-a promis eliberarea de moartea subită Darul eliberării de moartea subită a fost atribuit și Sfintei Barbara Se credea că o rugăciune adresată ei salvează un creștin de pericolul de a muri fără împărtășire În Povestea "Căi sfinți le sunt date ce haruri de vindecare de la Dumnezeu" i se atribuie o rugăciune specială pentru această ocazie Să ne amintim că în Occident Sfânta Barbara era numită direct "mama spovedaniei" , în sensul că nu permitea pe nimeni care recurgea la ea în rugăciuni să moară fără pocăință În acatistul dedicat Barbara, martiriul ei a fost comparat cu jertfa lui Hristos și cu biruința Sa asupra morții Venerarea ei la Pskov, unde Mânăstirea Varvara exista de multă vreme , se poate datora faptului că, conform vieții ei, Varvara era o mărturisitoare pătimașă a Sfintei Treimi ("Bucură-te, că ai avut mereu inima deschisă) celui din Treimea Dumnezeu" - ikos) Sfânta Mare Muceniță Anastasia, prin însuși sensul numelui ei, a fost asociată cu Învierea lui Hristos Închinarea ei ca sfântă, asociată în mod misterios cu cel mai mare eveniment al istoriei creștine, a început în Rus' într-o epocă timpurie, dovadă fiind imaginea ei din Nereditsa ( ), alături de compoziția Judecății de Apoi, unde imaginea lui sfântul a fost cel mai probabil o presonificare a Pogorârii în iad" Aparent, cu ideile de Înviere și de ridicarea naturii umane, cu intrarea ei în Împărăția Cerurilor pentru a participa la nunta Mielului și a Bisericii lui Hristos (Apoc : -), introducerea chipul Sfântului Hristos" În troparul sărbătoresc alcătuit în cinstea ei, scrie: "Mireasă numită Dumnezeu, binecuvântată Ecaterina, cu virtuțile tale, precum cu razele soarelui ai luminat pe înțelepții necredincioși și ca luna strălucitoare ai alungat întunericul necredinței noaptea, ai asigurat-o pe regină și ai denunțat pe chinuitori și ai înviat în joia cerească la frumosul mire Hristos În ultimele minute ale vieții ei, sfânta a fost chemată ca mijlocitor de încredere în fața lui Dumnezeu Autorul "Povestea bolii și morții prințului Vasily al III-lea" a spus că muribundul, după ce a poruncit să-și citească deșeurile, a sărutat icoana Ecaterinei cu cuvintele: "Marea împărăteasă Ecaterina, este timpul să domnești", " și emoționat, ca din somn, și acceptă chipul marelui mucenic, și cinstiți-o cu bunăvoință și atingeți-i imaginea cu mâna dreaptă apoi aduceți-i moaștele Marii Mucenițe Ecaterina și, cinstiți moaștele "Diaconul care a fost prezent la plecarea sa a citit canonul Marii Mucenice Ecaterina și canonul pentru ieșirea sufletului Probabil, cu participarea sfântului la soarta sufletului uman, separat de corpul muribund, funcția sa în ritualurile funerare și de comemorare este conectată Cel mai probabil, din același motiv, imaginea ei apare pe icoanele Pskov ale Coborârii în Iad În centrul frizei sfinților de pe icoana de la Ostrov este evidențiat un grup de sfinți, Părinți ai Bisericii Poziția lor centrală este subliniată de veșmintele albe de sărbătoare orbitoare, potrivite creatorilor liturghiei solemne pascale Aceștia sunt Vasile cel Mare, Ioan Gură de Aur, Grigore Teologul Dintre

lucrările scrise de aceștia, de o importanță deosebită sunt cuvintele de Paște ale lui Ioan Gură de Aur, iar "Anunțul" lui se citește la sfârșitul utreniei din Duminica Luminată Este urmat de I A Shalina Liturghie pascală celebrată după rânduiala lui Ioan Gură de Aur Cu o zi înainte, în Sâmbăta Mare, se săvârșește liturghia lui Vasile cel Mare Ca creatori ai liturghiei, ei au fost cel mai adesea înfățișați în picturile altarului bisericii De exemplu, în tabloul lui Kahriye Jami, unde compoziția generală a scenei altarului este asemănătoare cu icoana din Insulă, ele sunt plasate și sub scena Coborârii în Iad În Pskov, sfinții au fost venerați din cele mai vechi timpuri, cel mai probabil în legătură cu cultul Treimii Nu întâmplător, în slujba dedicată lor, ei sunt numiți "cei trei propovăduitori ai marii Treimi" Ca "temelie ireductibilă" aprobată de Hristos pentru Biserica sa, "stâlpii și afirmațiile Bisericii", ei constituie o barieră spirituală indestructibilă; pe ele, ca pe stâlpi, se sprijină imaginea bazată a icoanei Între Vasile cel Mare și Ioan Gură de Aur de pe icoana din Insulă se află o figură cu numele "Ioan" Caracteristicile iconografice fac posibil să se vadă în ea pe Ioan cel Milostiv, Patriarhul Alexandriei în secolul al VII-lea , un predicator al milei și al carității Este posibil ca motivul includerii chipului lui Ioan cel Milostiv în alcătuirea sfinților aleși să fie eseul său despre exodul sufletului A fost citită ca parte a vieții sale, dar a existat și ca o lucrare separată Sub influența acestui text, a fost scrisă "Predica despre ieșirea sufletului și despre urcarea la cer după moarte", care a făcut parte din Prologul din octombrie, sărbătoarea Sfintei Anastasia Conținutul "Cuvântului" reflectă ideile unei persoane medievale despre viața de apoi și încercările postume ale sufletului uman În ea se acordă mult spațiu acelor virtuți creștine care facilitează aceste încercări: rugăciunea, pocăința, milostenia Nu fără motiv, atât Laicul însuși, cât și ilustrațiile acestuia au devenit parte integrantă a cărților sinodice funerare din Rusia veche Viața lui Ioan cel Milostiv spune că sfântul a vorbit mult și des despre amintirea morții și despre deznodământul sufletului: "când sufletul este despărțit de trup și se înalță de pe pământ la cer, hoarde de demoni îl întâlnesc pe calea nu a ispășit păcatul prin pocăință Un rol deosebit în iertarea oamenilor a fost atribuit milosteniei, care, după rugăciunea pentru morți, făcută în timpul liturghiei, era considerată mijlocul cel mai eficient de a alina situația celor liniștiți ("Fericiți cei milostivi, căci vor primi milă" - Matei :) Mucenicul Nikita din Rus' a fost cunoscut mai ales ca biruitorul diavolului si al spiritelor rele ("va numi victorii", "va doborî pe chinuitori, dar zdrobeste demonii cu slaba îndrăzneală" - slujba din septembrie) Imaginile cu Nikita bătând demonul, ca chiar numele sfântului, aveau o mare putere incantatoare Prin urmare, vestele mici cu această compoziție erau purtate sub haine, conferindu-le, asemenea crucilor și amuletelor, o funcție de protecție În aceeași legătură sunt conspirații populare, vrăji, rugăciuni către sfânt Viața mai subliniază că "Domnul Dumnezeu i-a dat Sf Nikita, puterea asupra demonilor, a poruncit să le atace toată puterea și să-i protejeze pe creștini de spiritele necurate Imaginile sfinților doctori Cosma și Damian, care vindecă și vindecă firea omenească, rănită de păcate și de diavol, sunt introduse și în contextul simbolic al icoanelor din Pskov ("Au primit de la Dumnezeu darul tămăduirii și au dat sănătate sufletelor și trupuri, vindecând tot felul de boli și vindecând orice boală și orice idee în oameni") Pictograme Pskov "Coborârea în iad" Imaginea sfântului profet Ilie, care a jucat un mare rol în eshatologia rusă, este, de asemenea, foarte importantă pentru înțelegerea

conceptului general de icoană' Dus de viu la ceruri, profetul Ilie a fost întotdeauna perceput ca un sfânt, legat direct de Dumnezeu și deținând o putere miraculoasă deosebită El învie morții prin puterea cuvântului (Regi : -), îl cheamă pe Dumnezeu pe pământ prin rugăciune, este înaintemergătorul și vestitorul lui Mesia (Mal : -), precede a doua venire a lui Hristos, proclamă oamenilor pocăința (Apoc : : -) În Întrebările lui Ioan Evanghelistul de pe Muntele Tabor, Ilie apare ca un detractor al lui Antihrist, un martor ocular al chinurilor infernale și al fericirii cerești Potrivit textelor apocrife, din sângele lui vărsat pe altar, pământul va lua foc înainte de Judecata de Apoi Conform noțiunilor antice rusești, s-a înălțat viu la ceruri, Ilie consemnează acolo faptele omenești, iar în Paradis însoțește sufletele celor drepți, extrage păcătoșii din iad Imaginea Sfântului Blaise, Episcop de Sebaste, este asociată cu jertfele rituale și cu cultul morților Unul dintre aspectele cultului lui Dimitrie al Tesalonicului face posibilă înțelegerea introducerii imaginii sale în compoziția Deesisului Sâmbăta dinaintea zilei amintirii sale a fost în Rus' o zi de pomenire pentru toţi morţii Requiem-urile şi litia funerare slujite în acea zi erau indisolubil legate de slujba sfântului ' Acesta este probabil motivul pentru care în Rus' a existat o tradiție de a pune biserici în numele lui Dmitri Mirotochivy pe cimitire Arhanghelul Mihail - "primul păzitor al oamenilor" (Apoc :) îndeplinește funcții asemănătoare cu Nicolae Potrivit noțiunilor medievale, el deține și cheile raiului și servește drept paznic al Paradisului, însoțind sufletele morților de acolo Manuscrise din secolul al XVI-lea Sunt transmise numeroase povestiri despre modul în care Arhanghelul Mihail păzește o persoană la ora morții, îi primește sufletul și îl escortează pe calea încercărilor cerești De mare interes este imaginea Sfântului Nifon, Episcopul Constanței (pe icoana Muzeului Pskov) Pe lângă viața sa, saturată de viziuni ale Paradisului, "certiri", chinuri ale vieții de apoi și "intrigi" demonice , în literatura antică rusă, "Cuvintele Sf Nifont" - nuvele incluse în colecțiile compoziției permanente Dintre acestea, "Cuvântul, cum să-L mulțumești lui Dumnezeu în ultima suflare cu pocăință și lacrimi și milă", referindu-se la "tainele vieții, veșniciei și mormântului", a fost citit în Prolog și Marele Menaion al IV-lea sub decembrie Același text și ilustrații ale acestuia se găsesc în Sinoadele scrise de mână și, în consecință, au fost citite și ca parte a textelor comemorative Pare evident că sfinții înfățișați pe icoanele din Pskov au un lucru în comun: toți sunt legați într-un fel sau altul de reflecții despre moarte, viața de apoi și mântuirea celor drepți și sunt legați prin fire invizibile de temele imaginea principală Unitatea conținutului și iconografiei icoanelor luate în considerare ne permite să concluzionam că acestea au un scop similar Se pare că toate au servit în antichitate ca un fel de imagini memoriale și făceau parte din complexul de pietre funerare ale templului Astfel de icoane ar putea atârna într-un templu sau mormânt peste locurile de înmormântare ale vechilor pskoviți I A Shalicha Suntem convinși că acestea au fost tocmai icoane funerare, după cum remarcă trăsăturile iconografice ale compozițiilor lor în ansamblu, semantica și conținutul fiecărui element, dar mai ales, prin imaginile artistice create de pictorii de icoane În opinia noastră, o astfel de interpretare a icoanelor ne permite să răspundem la multe întrebări care i-au chinuit de mult timp pe cercetători cu privire la iconografia și expresivitatea lor Natura fețelor precaute, posomorâte ale sfinților, ajungând la detașarea completă, schema cromatică bogată, aproape tragică a lucrărilor devine mai clară Forma unică a mandorlei,

postura și culoarea hainelor lui Hristos, numeroșii profeți reprezentați, simbolismul scenelor și detaliilor individuale își găsesc explicația Corelarea imaginilor și a textelor liturgice asemănătoare ca conținut face posibilă luarea în considerare a icoanelor în contextul liturgic al timpului bisericesc În slujba de înmormântare, viața unei persoane este asemănată cu o călătorie lungă ("Eu sunt rătăcitor pe pământ" - Ps :), care începe cu amintirea creației omului ("Începutul pentru mine și pentru alcătuirea zidirii Tale a fost o poruncă" - stichera, cap după canonul funerar) , căderea lui în păcat, condamnarea la moarte și întoarcerea pe pământ, "au fost luați de la ea" ("În vechime oubo din inexistent) m-a creat și, după chipul onorurilor tale divine, călcarea poruncii" - troparul "mort" "după Imaculată" ; Psalmul , care coincide cu kathisma , este în întregime inclus în slujba înmormântării defunctului "Începutul pentru mine și structura zidirii Tale a fost porunca Ta" - stichera, cap b ; "După chipul și asemănarea Ta creată" - stichera, cap Împreună cu sufletul primit "inspirație dătătoare de viață" (stichera, cap b), o persoană primește speranță pentru mântuire Dar calea către ea este îngustă ("pe calea unui umbător îngust, cel îndurerat " - troparul "mort" "după Neprihănită"), iar rezultatul este unul - Hristos ("Guvernați cu viață și moarte" - cererea defunctului după "Fericiți"), pentru că El, care a ispășit pentru păcat, este singura Ușă a Mântuirii ("Hristos te va odihni în țara celor vii, să se deschidă porțile paradisului" pentru tine " - o rugăciune pentru "Binecuvântat") Ea, ca pragul a două lumi, decide ultima soartă a unei persoane ("Tâlharul paradisului el a ridicat " - o rugăciune "pentru Binecuvântare") Dar înainte de asta, sufletul său trece prin "certiri", rătăcind în viața de apoi ("Când sufletul este luat din trup " - din stichera "Vino, vom da ultimul sărut") Sfinții acționează ca călăuze și păzitori ai sufletului omenesc ("Prin rugăciunile Nașterii Tale, Hristos și Înaintemergătorul Tău, apostolii, profeții și toți sfinții, slujitorul Tău plecat, odihnește-te" - eliberează Sabatul serviciu pentru cei plecaţi) O amintire teribilă a păcatelor pământești și un avertisment este prăpastia iadului cu un grup de oameni respinși de la ușa mântuitoare Friza sfinților înfățișată în partea de jos a icoanei de pe Insulă este percepută ca o protecție, o barieră față de aceasta, o barieră spirituală indestructibilă Așezată pe câmpul de sus al altor icoane, Deesis, amintind de Judecata de Apoi, servește, în același timp, ca formulă veșnică pentru mijlocirea sfinților pentru sufletele omenești, rugăciunea lor pocăită, speranța de iertare și înviere Chipurile "mulți sfinți" așteaptă cu nerăbdare soarta și decizia soartei fiecăruia ("Sfintele chipuri vor găsi izvorul vieții și ușa paradisului și voi găsi calea cu pocăință: eu sunt oaia pierdută) , numiți-mă Mântuitor și mântuiește-mă" - troparul "mort" conform "Imaculată") Mâinile acoperite de îngeri liniștiți, acceptând veșnic jertfa lui Hristos, Pictograme Pskov "Coborârea în iad* așteptând mandorla, ca la intrarea în Împărăția lui Dumnezeu, sufletele celor drepți (o icoană din Insulă) În unele slujbe de înmormântare se cântă troparul "Catedrala Îngerilor a fost surprinsă" Slujbele divine asociate cu moartea și comemorarea creștinilor, care au cuprins numeroase slujbe: slujbe de pomenire, litii, înmormântări, comemorari, slujbe funerare (sabat și ecumenic), diverse rituri - au fost combinate cu ofrande euharistice, rugăciuni și ectenii pentru cei vii și mort Apeluri constante la temele Răscumpărare jertfa beată a lui Hristos, coborârea Lui în iad și Înviere, reflecții asupra drumului vieții unei persoane și mijlocirea sfinților corespund simbolismului, structurii figurative și iconografiei icoanelor în cauză

Așa-numita Sâmbătă a Treimii, ajunul Sărbătorii Rusaliilor, a fost dedicată pomenirii celor răposați Vasile cel Mare, care a alcătuit rugăciunile de cerere pentru vecernia acelei zile, spune că "Mai presus de toate, Domnul are plăcerea în această zi să primească rugăciuni pentru cei morți și chiar pentru cei ținuți în iad" Aceste cuvinte ar fi trebuit să fie percepute în mod deosebit acut în interiorul zidurilor vechii Catedrale a Treimii, în ajunul celei mai importante sărbători patronale din Pskov Legătura strânsă a ediției din Pskov a Coborârii în iad cu tema Treimii, simbolul spiritual al Pskovului antic, sugerează că cele mai vechi icoane ale unei astfel de iconografii ar fi putut fi pictate pentru înmormântări princiare sau episcopale în Catedrala Treimii din Pskov Ulterior, ar putea deveni modele pentru alte lucrări similare ca scop Compozițiile Coborârii în Iad, datorită conținutului și simbolismului bogat al evenimentului însuși, corespundeau naturii imaginii memoriale, deoarece moartea și Învierea lui Hristos au servit ca garanție a mântuirii și învierii universale În istoria culturii lumii bizantine, se pot găsi multe exemple de o astfel de corespondență Deja pe sarcofagul osos al secolului al IX-lea de la Muzeul Stuttgart , pe peretele său lateral, se află o scenă a "Coborârii în iad" cu figuri de oameni care se ridică din morminte ("și mormintele au fost deschise și multe trupuri ale sfinților care adormiseră au fost ridicate" - Mt : -) Scena a fost folosită pe scară largă în picturile capelelor funerare și mormintelor De cel mai mare interes în acest sens este programul de decorare picturală a bisericii-mormânt din Bachkovo (sec XII), incluzând compoziții din Judecata de Apoi, Viziunile lui Ezechiel, Deesis, Liturghia morților; "Coborârea în iad", se pare, a fost aşezată în bolta osuarului * O serie de trăsături iconografice ale acestui tablou îl apropie de conceptul general al icoanelor din Pskov Pe lângă îmbinarea scenelor Pogorârii în Iad, Judecata de Apoi și Deesis, programul include imagini corespunzătoare slujbei de Sâmbăta Mare: Vedenia lui Ezechiel și imaginea Tuturor Sfinților cu figurile Sfinților Nikola, Ioan Gură de Aur, Dmitri Introducerea scenei Liturghiei pentru morți amintește de simbolismul similar al Coborârilor Pskov Direct deasupra mormântului regelui Vladislav în colțul de sud-vest al templului din Mileshevo (până în) se află o frescă înfățișând "Coborârea în iad" Aceeași scenă este situată deasupra mormântului arhiepiscopului Ioanniki I din Sopochany (-) > iar în acest din urmă caz, trăsăturile iconografice - aureolele lui Adam și Eva, treapta sfinților de sub imaginea centrală - sunt foarte reminiscente a compoziţiilor icoanelor din Pskov I A Shalina "Coborârea în iad" este inclusă în programul de pareklezie al Bisericii Sf Euthymius la Salonic (începutul secolului al XIV-lea) și capela bisericii-mormânt al familiei Vamek Dadiani (sfârșitul secolului al XIV-lea) Deasupra conchetei absidei centrale cu chipul lui Hristos Pantocratorul și treapta sfinților, se află în mormântul bisericii Pitsunda (a doua jumătate a secolului al XVI-lea) Dar icoanele din Pskov, în special icoana de la Ostrov, se aseamănă cel mai mult cu pictura absidei parekleziei din Kahriy Dzhami, care a servit drept biserică funerară În Rus', gradele deesis erau plasate cel mai adesea peste morminte și înmormântări, ceea ce reflectă o tradiție caracteristică întregii lumi bizantine Peste mormintele episcopilor din Catedrala Novgorod Sofia au fost plasate imagini în frescă ale nivelului Deesis Icoanele care alcătuiau gradul Deesis stăteau deasupra sicrielor marilor duci și țarilor din Catedrala Arhanghel din Kremlinul din Moscova Este posibil ca nivelurile Deesis ale icoanelor din Pskov să reproducă și să

reflecte tocmai această tradiție Mai mult, este posibil ca patronii cerești ai morților să fi fost incluși în componența lor Icoanele Pskov ale Coborârii în Iad nu au analogi în arta lumii bizantine Dar, așa cum am încercat să arătăm, conținutul, simbolismul, caracteristicile iconografice și scopul probabil reflectau căutarea spirituală și artistică a culturii creștine în ansamblu Note Despre iconografia intrigii, vezi: Mansvetov K Icoanele Sărbătorilor Domnului SPb , , p - ; Pokrovsky N V Evanghelia în monumente de iconografie, predominant bizantină și rusă SPb , , p - , - ; Protasov N D Materiale pentru Iconografia Învierii Mântuitorului (Imagini ale Sfântului Mormânt) S Posad, ; Kostetskaya E O Despre iconografia Învierii lui Hristos, bazată pe miniaturile Psaltirii lui Hludov // SemKond Praga, , pp - ; Diez E , Demus O Mozaici bizantine în Grecia Hosios Lucas și Daphni Cambridge (Mass), , p - ; Demus O Mozaicile Siciliei normande L , , p ; Weitzmann K Das Evangelion im Skeuophilakion zu Lawra // SemKond Praha, , S - ; Ouspensky L , Lossky V Sensul icoanelor Olten, , p - ; Uspensky L Icoanele Ortodoxe ale Paștelui // Buletinul Exarhatului Patriarhal Rus Europei de Vest Problema Paris, , p - ; Aurenhammer H Lexikon der Christlichen Iconographie Bd l, Lief Viena, , p - ; Palli L Anastasis // RBK Bd I Stuttgart , S - ; Djuric V Sopocani Belgrad, , p - ; Lange R Die Auferstehung Recklinghausen, ; Lexikon der christlichen Iconography Hrsg E Kirschbaum Bd S - ; Grabar A , Velmans T Mosaici e affreschi nella Cahriye Giammi ad Istanbul Milano, , II, p ; Smirnova E S Pictura lui Veliky Novgorod Mijlocul secolului XIII - începutul secolului XV M , , p - , - ; Shchennikova L A Caracteristici iconografice ale rândului festiv de la Catedrala Buna Vestire a Kremlinului din Moscova // Moștenire artistică Depozitare, cercetare, restaurare M , , p - , - Cea mai fundamentală lucrare despre sursele și iconografia Coborârii în iad: Kartsonis AD Anastasis Realizarea unei imagini Princeton, Muzeul Rus de Stat, inv DRZH XIV - timpuriu Secolul XV - XVI , x x , Scândură de pin în două părți, dibluri de mortare, prin (târzie), arcă, pânză Datarea amplă se datorează stării monumentului, prezenței mai multor straturi de evidențe și renovărilor efectuate în timpul celor trei restaurări antice Stratul de vopsea al autorului cu numeroase pierderi și zgârieturi Restaurat înainte de a intra în muzeu și din nou în Muzeul de Stat al Rusiei în de către N I Tyulin Origine necunoscută Ea a intrat în Muzeul de Stat al Rusiei în din colecția lui N P Lihaciov Vezi: Din colecția lui N P Lihaciov Catalogul expoziției SPb , , Pictograme Pskov "Coborârea în iad" Cu , cat (ibid bibliografie); Icoana Pskov din secolele XIII-XVI Album Autorii vor intra, art M V Alpatov și I S Rodnikova L , , cat , p , culoare bolnav Rezervația Muzeului de Istorie și Artă Pskov, inv nr Con secolul X Scândura de pin din trei părți, două dibluri false, un chivot, o pânză Origine necunoscută Muzeul a intrat până în anii În timpul războiului, a fost scos de ocupanți în Germania și a revenit în A fost deschis în V A Grabar GTsKhRM Zborovsky în - Pictura rândului de sus de sfinți a suferit mai ales Vezi: Pictura din Pskovul antic Catalog , necompletat; Ovchinnikov A N Experiență în descrierea lucrărilor picturii antice de șevalet rusesc Tehnica si stilul Problema Școala din Pskov din secolele XIII-XVI M , , p - , nr ; Ovchinnikov A , Kishilov N Pictura din vechiul Pskov M , , p , cat ; Pictură veche rusă Comp S Yamshcikov M , , p , ill - ; Ovchinnikov A N Din experiența reconstituirii icoanelor antice // Muzeul și Modernitatea T , numărul M , , p - ; Popov G V , Ryndina A V Pictura și arta aplicată din Tver secolele XIV-XVI M , , p ; Ovchinnikov A N Icoana de la mijlocul secolului al XVI-lea "Învierea" (ediția Pskov) // Pskov antic Istorie,

artă, arheologie Cercetare nouă M , , p - ; Icoana Pskov din secolele XIII-XVI, cat , p , ill Muzeul Rus de Stat, inv DRZH Ser al -lea secol , χ , x Scândură de pin, două părți, două tăiate prin dibluri, arcă, pânză Origine necunoscută Descoperit și îndepărtat de expediția Muzeului Rus de Stat în din Catedrala Treimii din orașul Ostrov, regiunea Pskov ( ) Judecând după numărul de inventar de pe reversul icoanei, realizat în vopsea verde: " - ", anul acesta a stat într-unul dintre templele active din Pskov și abia mai târziu a fost transportat la Ostrov Conservarea este bună, ușoară pierdere a stratului de vopsea și inserții de gesso cu vopsire târzie pe haine Dezvăluit în timp în - N V Pertsev și I V Yarygina Vezi: Porfiridov N G Despre istoria picturii de șevalet din Pskov Icoana "Coborârea în Iad" din orașul Ostrov // Arta Rusă Antică Cultura artistică din Pskov M , , p - ; Smirnova E S Pictura Rusiei antice Descoperiri și descoperiri L , , tab - ; Ovchinnikov A , Kishilov N Pictura din Pskov antic, p , tabelul ; Ovchinnikov A N Experiența descrierii, pp - , nr ; Alpatov M V Pictură veche rusă M , , tab (detaliu), p ; Lazarev V N Pictura icoană rusă de la origini până la începutul secolului al XVI-lea scoala din Pskov M , , p , cat la p , tabelul ; Icoana Pskov din secolele XIII-XVI , p , culoare bolnav Muzeul de Stat al Rusiei, inv Nr x Scândură de pin, un diblu de mortare (nou), arcă, pânză Origine necunoscută A fost în colecția fraților restauratori G O și M O Chirikov, apoi - S P Ryabushinsky Ea a intrat în Galeria de Stat Tretiakov în de la Muzeul de Istorie de Stat Vezi: Antonova V I , Mneva N E Catalogul picturii rusești antice din secolele XI - începutul secolului al XVIII-lea Experiență în clasificarea istorică și artistică T M , , p - , cat ; Ovchinnikov A N Icoana de la mijlocul secolului al XVI-lea "Învierea", p , nota ; Icoana Pskov din secolele XIII-XVI, cat , p , ill Scândură de pin, două dibluri prin tăiere, pânză x Originea este necunoscută Restaurat de K R Sheikman Vezi: Loginova A Pictură veche rusă Noi descoperiri Din colecții private Catalogul expoziției M , , nr ; Ovchinnikov A N Experiența descrierii, pp - ; Ovchinnikov A , Kishilov N Pictura din Pskov antic, p , cat , ilul ; Popov G V , Ryndina A V Pictura și arta aplicată din Tver în secolele XIV-XVI, p ; Ovchinnikov A N Icoana de la mijlocul secolului al XVI-lea "Învierea", p ; Icoana Pskov a secolelor XIII-XVI, p , cat , ill De remarcat că varianta iconografică care ne interesează se repetă doar în monumentele enumerate și nu se regăsește niciodată printre numeroasele icoane de sărbătoare ale catapetesmelor din Pskov Porfiridov N G La istoria picturii de șevalet din Pskov; Ovchinnikov A , Kishilov N Pictura din vechiul Pskov; Reformatskaya M A Pictura icoană Pskov din secolul al XIII-lea - începutul secolului al XV-lea Abstract dis cand istoria artei M , ; ea este Pictură-icoană Pskov din secolul al XIII-lea - începutul secolului al XV-lea (pentru a clarifica conceptul de "școală locală") M , Dis cand istoria artei; Lazarev V N Pictura din Pskov // Istoria artei ruse V , M , Krasilin M M Despre pictura icoană din Pskov din prima treime a secolului al XVI-lea // Pskov antic Istorie, artă, arheologie Cercetare nouă M , , p - ; Ovchinnikov A N Icoana de la mijlocul secolului al XVI-lea "Învierea", p - Ibid , p - Krasilin M M Despre pictura icoanelor din Pskov, p - Ovchinnikov A N Icoana de la mijlocul secolului al XVI-lea "Învierea", p - Legea I A Shalina Manualul unui duhovnic T M , , p Underwood R A Kagiue Djami Vol fresce NY ; Grabar A , Velmans T Mosaici e affreschi, pl ; Lange, R Die Anferstehung, S Comorile Muntelui Athos: Manuscrise iluminate Vol l Atena, , pl , p Ibid , pi , p Ibid , pi , p Ibid , p , , r , Ibid , p , p Gaprindaivili G Vardzia L , , fil A N Ovchinnikov a atras atenția

asupra acestui exemplu (Icoana de la mijlocul secolului al XVI-lea "Învierea", p) Mathew G Estetica bizantină L , , p ; Foamea H Reich der neuen Mitte Graz-Wien-Kôln, , S - ; Onasch X Die Ikonenmalerei Lpz , , S , ; Fiecare A P Culoarea în sistemul artistic al lui Nikita Choniates // Bizanț Slavii din sud Rus vechi Europa de Vest Arta si Cultura sat Artă în cinstea lui V N Lazarev M , , p - ; Bychkov V V Sensul estetic al culorii în arta creștină orientală // Probleme de istorie și teoria esteticii Ed M N Afasizheva M , , p - În toate icoanele festive "Învierea - Pogorârea în iad", provenite din bisericile din Pskov din secolele XV-XVI, hainele lui Hristos au o culoare aurie sau ocru Vezi: Icoana Pskov din secolele XIII-XVI, pl , , , , , , , Servicii pentru fiecare zi din Săptămâna Mare Sâmbătă Mare și Sfântă Ed Mănăstirea Sfânta Adormire Pskov-Peșteri , l Z - K ob , esp l Ibid , l-N rev , NГ - ID rev Biblie explicativă sau comentariu la toate cărțile Sfintelor Scripturi ale Vechiului și Noului Testament Ed A P Lopukhin T Pb , , p "Înființarea Paștelui Vechiului Testament", scrie Ioan Gură de Aur în predicile sale cu privire la sărbătoarea Învierii, "trebuie privită spiritual și contemplată prin credință, în conformitate cu explicațiile apostolice Totuși, este de dorit ca credinciosul să înțeleagă această imagine în întregime și, mai exact, în ce măsură corespunde realității, pentru a putea astfel, ca cu un ochi senzual, să contemple ceea ce este în sine spiritual Este de dorit pentru el ca tot ceea ce este cuprins în lege să aibă o legătură strânsă cu Hristos - astfel încât, prin devenirea spirituală, vizibilul și trupul și invizibilul să devină palpabili, așa cum este scris într-o imagine "(Ioan Gură de Aur Creații T VI, cartea , Pg , , p) Ibid , p Ibid , p Despre semnificația prototipului Vechiului Testament pentru înțelegerea semnificației euharistice a Paștilor Noului Testament, Ioan Gură de Aur scrie: Numai privind această jertfă, Dumnezeu va acorda mântuirea celor care sunt unși cu credință în El și care, tocmai de dragul sângelui vărsat peste noi din omenire, pot scăpa de executarea dreaptă de la înger" (ibid , p) Ibid , p Ibid , p Zander V Hristos - Paste Nou Liturghiile de Săptămâna Mare și de Paști Bruxelles, , p Slujbe pentru fiecare zi din Săptămâna Mare, L KA ob , irmosul primului cântec Ibid , l-KS rev Ibid , l MG Ioan Gură de Aur Convorbire despre învierea Domnului și despre femeile smirnă // Creații T VI, cartea , p Lovyagin E Canoane liturgice în slavonă și rusă SPb , Macarie, Episcop teologie dogmatică ortodoxă T P (ed nouă) SPb , , p Urmărire în ziua Sfintelor Paști și pentru toată Săptămâna Ed Lavra Kiev-Pechersk secolul al XVIII-lea, foaia M rev În "Cuvântul despre Antihrist" se dă următoarea interpretare acestui loc din cartea Ieșirii: "A-ți păta hainele cu vin înseamnă harul Duhului Sfânt " Și haina cuiva este o grămadă de sânge " "Sânge din ce ciorchine, dacă nu din carnea ta, ca un ciorchine de struguri stors pe un copac?" (citat din: V Saharov Scrieri și legende eshatologice în literatura rusă veche și influența lor asupra versurilor spirituale populare Tula, , p) Pictograme Pskov "Coborârea în iad" Dolgen F , Karayannopules J Byzantinische Urkundenlehre I München, , S - Kazhdan A P Culoarea în sistemul artistic al lui Nicetas Choniates, p Servicii pentru fiecare zi din Săptămâna Mare, l KE P G T , SO C Zander V Hristos - New Naskha, p Marele Menaion Chetya - noiembrie SPb , , stb - ; Porfiriev I Ya Legende apocrife despre persoane și evenimente din Noul Testament conform manuscriselor Bibliotecii Solovetsky SPb , , p , ; Vega Povești apocrife despre Hristos I Cartea lui Nicodim SPb , , p , Bychkov V V O mică istorie a esteticii bizantine Kiev, , p Andreescu I Torcello I Anastasis et Jugement Dernier II DOP ( ), p - ; Lorenzetti G Torcello

Venezia, , p Monumente ale literaturii Rusiei Antice secolul al XII-lea M , , p PO Lovyagin E Canoane liturgice în slavă și rusă SPb , (canon pentru Paștele Sfântului Ioan Damaschinul, cântec) Paștele Domnului SPb , , p - Pomenirea Sfintei Mironosiţe Maria Magdalena, Egale cu Apostolii, iulie // Vieţi alese ale Sfinţilor rezumate după îndrumătorul Chet Menaia M , , p Manualul unui duhovnic, v , p Convorbiri despre profetul Ezechiel și alții în sfinții părintelui nostru Grigorie Dialogul Cartea Kazan, , p - Kondakov N P Eseuri și note despre istoria artei și culturii medievale Praga, , p Nicetas Choniata istorie Bonn, , S , - Vezi și: Danilov V Doliu roșu în micul rit funerar rusesc // Antichitate vie Ch XVIII, , v Aceste cuvinte nu corespund cu niciunul dintre versurile Apocalipsei în traducerea sa modernă Nu se știe din ce manuscris le-a împrumutat F I Buslaev (vezi: F Buslaev Codul imaginilor din avers Apocalipsele după manuscrisele rusești din secolul al XVI-lea până în secolul al XIX-lea M , , p) Aceeași idee este exprimată în "Convorbirile pentru Paști" ale lui Ioan Gură de Aur: "Această ungere semnifică chiar haina cu care ne îmbrăcăm în Hristos" - Ioan Gură de Aur Creații, vol VI, cartea , p Autor al unui tratat liturgic grecesc în secolul al X-lea despre venerarea Mântuitorului nefăcută de mână în Edessa, culoarea roșie a țesăturii care acoperea imaginea se interpretează astfel: "Și prin purpuriu vor să spună despre esența inexprimabilă inaccesibilă și nevăzută" (l ; vezi: Smirnov Y I Cuvântul secolului al X-lea despre cum imaginea Mântuitorului pe Ubrus în Edessa // Commentationes Philologicae, colecție de articole în cinstea lui IV Pomyalovsky, Sankt Petersburg, , p) Pokrovsky N V Evanghelia în monumentele de iconografie, în principal bizantină și rusă SPb , , p Restie M Pictura murală bizantină în Asia Mică B , , pi II , , , Lange R Die Auferstehung, S ; Xyngopoulos A El psephidete diakosmesis tou naou ton Hagion Aposolon Salonic Salonic F Ab - Grabar A , Velmans T Mosaici e affreschi, II O mont H Miniatures 'des plus anciens manuscrits grecs de la Bibi Nat du VI au XIV siècle P , , fig LXXVII; Lange R Die Auferstehung, S Smirnova E A Pictura lui Veliky Novgorod Mijlocul secolului XIII - începutul secolului XV Moscova, , p Antonova V I , Mneva N E Catalog, vol , nr , ill - DanilovaI Frescele Mănăstirii Ferapontov M , , ill Skrobucha H Meisterwerke der Ikonenmalerei Recklinghausen, , S F, Taf XVIII; Talbot Rice D Byzantinische Kunst Munchen, , Abb ; Lange R Die Auferstehung, Abb S / Această trăsătură izbitoare a iconografiei, destul de ciudat, nu a trezit interesul cercetătorilor Pentru prima dată, A N Oychinnikov a atras atenția asupra acestei trăsături (Icoana de la mijlocul secolului al XVI-lea "Învierea", pp , -) Scripturi ale Sfinţilor Părinţi şi învăţători ai Bisericii, referitoare la interpretarea cultului ortodox T SPb , , p - Shchepkina M V Miniaturi ale Psaltirii Hludov Codex ilustrat grecesc al secolului al IX-lea M , , l v I A Shali pe Ibid , l Apariția unei variante iconografice cu o aranjare simetrică a figurilor progenitorilor aparține epocii paleologilor dezvoltate Dar, de obicei, în astfel de icoane, Hristos îl ridică doar pe Adam de mână, iar în cealaltă ține o cruce și un simbol al victoriei asupra iadului, sau un sul, dovadă a predicării sale în iad Scene asemănătoare versiunii din Pskov, când Hristos îi ține de mâini pe Adam și Eva, se găsesc în pictura monumentală a lui Studenica din (Petkovic V Manastir Studenica Belgrad, , Abb Auferstehung, S), frescă în Biserica lui Nicholas Orfanos din Salonic (Xyngopoulos A Sânt Nicolaos Orfanos Athènes, , II) Aceeași schemă stă la baza unor icoane rusești: "Coborârea în iad" (sec XIV) din Kolomna, Galeria de stat Tretiakov, nr (Smirnova E S Icoana Moscovei din secolele XIV-XVI M , , ill , p) și

icoana șirului local al catapetesmei Mănăstirii Ferapontov urcând la ea (c -), Muzeul de Stat al Rusiei, DRZh (ibid , ill) Printre monumentele de artă aplicată, compoziția se găsește în lucrările maeștrilor greci: pe un mic sakkot Photius secolele XIV-XVI (Banca A V art bizantină L -M , , pl) şi pe un salariu urmărit din secolul al XV-lea icoana Maicii Domnului din Vladimir, marcaj din dreapta jos (ibid , pl) Evangiles avec peintures byzantines du XI-e siècle I-II pl Lazarev V N Arta bizantină și veche rusă Articole și materiale M , , p Millet G La peinture du Moyen Age en Yougoslavie fază IP, , pl -I Jerphanion G Les eglises rupestres de Cappadoce P , - I-IL pl Taf , I Kalokyris K Picturile murale bizantine din Creta NY , BW Ibid , BW Gallas K , Wessel K , Borboudakis M Byzantinisches Creta Aufnahmen von Klaus Gallas Munchen, , S , Abb Lange R Die Auferstehung, Abb S ; Ivanivic M Antiquites de Kosowo et Metohija II-III , p , pl Millet G La peinture du Moyen Age en Yougoslavie fază IL P , , pl - Evanghelia, nr , secolul XIII Coborâre în iad, l a (vezi: Matenadaran Vol Cartea manuscriselor armene din secolele VI-XIV M , , ill); Evanghelia, nr , anii ai secolului al XIII-lea (ibid , ill) Frescuri ale Bisericii Adormirea Maicii Domnului de pe câmpul Volotovo Text de M V Alpatov M , , ill De exemplu, în pictura Bisericii Panagia Mavriotissa din Kastoria, sfârșitul XI - începutul secolului XII (Pelekanidis S , Chatzidakis M Kastoria Atena, , pl), în picturile pronaosului Bisericii Mitropoliei din Mistra, sfârșit secolul al XIII-lea (Chatzidakis M Mistra Atena, , pi) O astfel de compunere se regaseste si in icoanele care infatiseaza Judecata de Apoi; Tronul pregătit este venerat de Adam și Eva pe o icoană greacă din secolul al XVII-lea de la mănăstirea Sfintei Treimi din Creta În icoanele rusești, Adam și Eva se închină adesea în fața Mântuitorului Atotputernic, care se confruntă cu Maica Domnului și Ioan Botezătorul Așa sunt înfățișați pe icoanele Judecății de Apoi din secolul al XVI-lea Şcoala din Novgorod (vezi: Antonova V I , Catalog Mneva N E , vol , ill , cat) şi litere nordice (vezi: Kostsova A S Pictură rusă veche în colecţia Ermitaj Sankt Petersburg , , ill) , cat , p) Bogyay Th din Hetoimasia // RBK Bd II Stuttgart, Sp - "Despre crearea cerului și a pământului" (vezi: Apocrife și legende din manuscrisele ucrainene, culese, aranjate și explicate de Iv Franko Volumul Lviv, , p) Underwood R A Al doilea raport preliminar privind restaurarea frescelor din Kariye Gami de la Istanbul de către Institutul Bizantin // DOP XI ( ), p - Vega, I, p Polnoe sabrany creat de St Ioan Gură de Aur Sankt Petersburg, , vol XX, p Nikolsky K Un ghid pentru studiul Cartei Serviciilor Divine a Bisericii Ortodoxe SPb , , p , ; Krasnoseltsev N F Materiale pentru istoria riturilor liturghiei Sf Ioan Gură de Aur V I Kazan , p ; Expresie istorică, dogmatică și sacramentală a liturghiei M , , p Colecție completă de lucrări ale Sfântului Ioan Gură de Aur SPb , , T P , p Dmitrievsky A Serviciul divin în Biserica Rusă în secolul al XVI-lea Kazan, , p - Octoechos Vocile A-D M , , partea I, p Pictograme Pskov "Coborârea în iad" Buslaev F Apocalipsa facială rusă Compendiu de imagini din apocalipsele faciale conform manuscriselor rusești din secolul al XVI-lea până în secolul al XIX-lea M , , pl ; Kostsova A S Pictură veche rusească din colecția Hermitage, cat Propp V Ya Rădăcinile istorice ale basmelor L , , p - Pokrovsky N V Judecata de Apoi în monumentele de artă bizantină și rusă // Lucrările celui de-al VI-lea Congres arheologic de la Odesa T Z Odesa, , p , , Gorodtsov P Ya Legende populare din Siberia de Vest despre crearea lumii și lupta spiritelor // Revista etnografică Carte , Nr Ca loc al calvarurilor și al chinurilor, "râul de foc" este cunoscut și din literatura creștină Această imagine ocupă un loc mare în

apocriful "Umblat a Fecioarei prin chinuri" Tikhonravov N Monumente ale literaturii ruse renuntate T P , p Aceste idei s-au reflectat și în versete spirituale: "Atunci păcătoșii vor fi diferiți de cei drepți, / Sufletele drepte vor fi luate în partea de răsărit, / Și sufletele păcătoase vor fi duse în țara de apus / Râul înfocat Sion vor curge între ele" (Cântece populare rusești , culese de P M Yakushkin, cu prefață de F I Buslaev // Cronici de literatură și antichitate rusă, publicată de Nikolai Tikhonravov M , , p) Vezi și: Saharov V Scrieri escatologice și legende în scrierea antică rusă și influența lor asupra versurilor spirituale populare Tula, , p Despre "râul de foc", vezi: Uspensky B A Cercetări filologice în domeniul antichităților slave Relicve ale păgânismului în cultul est-slav al lui Nicolae din Myra M , , p , , - Saharov V Scrieri eshatologice, p În descrierea iadului arhiepiscopului de Novgorod Vasily în mesajul său către fiul lui Tver Teodor ( ): "pe marea care respira, viermele nu doarme, scrâșnirea dinților și râul fulgeră" (vezi : PSRL T SPb , , completări, p -) mier cu o icoană din GE (Kostsova A S Pictură rusă veche în colecția Ermitage, cat), unde nu doar sfinții, ci și îngerii au aripi roșii Vega, I, p , nota Ibid , p Shchepkina M V Miniaturi ale Psaltirii Hludov, l Kostsova A S Pictură veche rusească din colecția Hermitage, cat Moise este înfățișat în fața unui grup de păcătoși pe o altă icoană a Schitului din prima jumătate a secolului al XVI-lea din Nenoksa (ibid , cat , p) Antonova V N , Mneva N E Pisică , p - Biblia explicativă, v , p Vezi: Creații ale Fericitului Teodoret, Episcop de Kirr // Creații ale Sf Părinții Bisericii în traducere rusă T , partea , M , , p Interpretările lui Euphemia Zigaben au același sens (Psaltirea explicativă Kiev, , p) Pe o icoană de la Schit, pe un sul al lui Moise, se află o inscripție: "Vezi / vezi pe părintele " (Kostsova A S Pictură veche rusească în colecția Schit, p) Slujba subliniază că nu toți oamenii au fost mântuiți, ci doar cei care au avut credință în Hristos: "Obache, coborât în iad, nu înviați pe toți, ci demnește să-l credeți" (Synaxarion pentru Paști) Compară: Ovchinnikov A Icoana de la mijlocul secolului al XVI-lea "Învierea", p ; Krasilin M M Despre pictura icoanelor din Pskov, p Vezi nota , Expresia lui VN Lossky (vezi: Lossky VN Essay on the mystical theology of the Eastern Church Dogmatic theology M , , p) DE Grigore Nyssky Creații Partea a IV-a M , , p - Georgievsky A I Despre Învierea morților în legătură cu Euharistia, în lumina Învățăturii Sfintei Scripturi // Lucrări teologice T , , p Lossky V N Eseu de teologie mistică, p Slujbă Sfântului Nicolae din decembrie, Canon la Utrenie, Oda Canonicul Nicolet, cap , cântecul (Oktoikh, partea I, p) Cant , cap (Oktoikh, p) Cant , cap (Oktoikh, p) Oktoih, p Ibid , p Ibid , p Ibid , p Ibid , p I A Shalina Icoane cu imagini ale lui Iikola și a Maicii Domnului a Tandreței lui Vladimir au fost aduse, la cererea mitropolitului Vassian, în patul muribundului Vasily III (vezi: PLDR Mijlocul secolului al XVI-lea, M , , p) Octoechos, p În "Povestea anilor trecuți" de sub , se relatează despre Biserica Sf Nicolae, așezată peste sicriul prințului Askold (Povestea anilor trecuți M - L , , partea I) Fletcher D Despre statul rus a -a ed SPb , , p Pentru detalii în acest sens, a se vedea: Uspensky B A Cercetări filologice, p - Ibid , p Afanasiev A N Legende populare rusești Kazan, , p ; Anichkov E V Mykola Ugodnik și Sfântul Nicolae // Zap Neofilolog Societatea (fosta filială a Societății Filologice de Filologie Romano-Germanică) la Imp SPb , Universitatea V , nr , Sankt Petersburg, , p Marele Menaion de Onoare, adunat de mitropolitul întreg rusesc Macarie Noiembrie, zilele - SPb , , p De exemplu, pe icoana de la mijlocul

secolului al XVI-lea Muzeul Rus de Stat DRZh (vezi: Antichități rusești Scurt catalog ilustrat al expoziției L , , p -) În convorbirile cu Sfântul Zenobie de Otensky, călugărul Atanasie a vorbit despre evlavie pentru Sfântul Nicolae, pe care, "precum Dumnezeu, ortodocșii îl cinstesc" (vezi: Kalugin F Monah Zinovy Otensky și teologic-polemica și biserica sa- lucrări de învățământ Sankt Petersburg, , S Vezi și: Uspensky B A Cercetări filologice Vezi despre asta: Uspensky B A Cercetări filologice, p - Sunt cunoscute cazuri de imaginea lui Nikola în locul lui Ioan Botezătorul, care exprimă rolul remarcabil al sfântului în mijlocirea dintre Domnul și oameni Vezi, de exemplu, nivelul Deesis din partea de sus a ușii de nord a iconostasului, înfățișând pe George și Nikita bătând un demon; GRM DRZH (din colecțiile lui N P Lihaciov, p , cat) Kirpichnikov A Deesis în Orient și Occident și paralelele sale literare // Jurnalul Ministerului Educației Naționale, , noiembrie, p Octoechos, p Nu întâmplător ediția completă a Evangheliei lui Nicodim, inclusiv povestea coborârii în iad, a fost numită în manuscrisele "Actul Sfintei Treimi, Citirea pentru Sfânta Paște", "Lectura duminică, Actul Sfintei Treimi "; vezi: Dicţionar de cărturari şi livresc al Rusiei antice Problema I (XI - prima jumătate a secolului XIV) Rev ed D S Lihaciov L , , p Icoana a fost descoperită în Catedrala Sf Nicolae în de o expediție a Muzeului de Stat al Rusiei Datarea acestuia este dificilă din cauza conservării proaste și a prezenței înregistrărilor Fotografia este stocată în raportul expediției Muzeului Rus de Stat din regiunea Pskov SAU ODRZh GRM Vezi icoana cipriotă din secolele XV-XVI de la catedrala din Paphos, unde Paraskeva ține o icoană care îl înfățișează pe Hristos în mormânt (Comori din Cipru, , pl XIX) Vezi și: Smirnova E S , Laurina V K , Gordienko E A Pictura lui Veliky Novgorod Secolul XV M , , p Faptul că imaginea ei în Rusia era indisolubil legată de jertfa lui Hristos este dovedit de textul picturii-icoană din Novgorod originală din secolul al XVI-lea: "sfinții martiri Paraskovgia, numiti Vineri, care se află la crucea Domnul" (Icoana-pictură originală al ediției Novgorod după lista Sofia din XVI in cu variante din listele lui Zabelin și Filimonov, Moscova, , p) Onasch K Icopep V , , S Terescenko A Viața poporului rus SPb , , VI, p ; Kalinsky I P Calendar bisericesc-popocal în Rus' M , (retipărire), p - Buslaev F Eseuri istorice despre literatura și arta populară rusă T , Sankt Petersburg, , p Dmitri, Arhiepiscop Calendar lunar al sfinților de către întreaga biserică rusă sau cinstiți local și un index al festivităților în cinstea icoanelor Maicii Domnului și sfinților lui Dumnezeu din Patria noastră Emisiune II Tambov, , decembrie arhiva rusă , XII; Kalinsky I P Calendar bisericesc-popular în Rus', pp - Dictionnaire historique des cultes religieux P , , III, p - Despre Kulich-Kazarin N F Însoțitor al vechiului Pskov Ed Pskov , p Muryanov M F La simbolismul picturii Nereditskaya // Cultura Rusiei medievale sat Art , dedicată aniversării a de ani de la M K Karger L , , p - PLDR Mijlocul secolului al XVI-lea, p Pictograme Pskov "Coborârea în iad" Ioan Gură de Aur Creații, vol VI, cartea , p Underwood R A The Capue Djami, Vol , Tabl / , pp - El este înfățișat în același mod pe tăblița sofiană con XV - început al -lea secol {Lazarev V N Pagini din istoria picturii din Novgorod Tăblițe bilaterale de la Catedrala Sf Sofia din Novgorod M , , fila IV) Aici este prezentat alături de Nicolae și Vasile Mărturisitorul Marele Menaion Chetya Noiembrie, zilele - SPb , , p - Marele Menaion Chetya octombrie, zilele - , Sankt Petersburg, , St - ; Petrov N O Despre originea și alcătuirea Prologului slav Kiev, , p Petukhov E V Eseuri despre istoria literară a Sinodicăi SPb , , p Marele Menaion al

Chetiului, noiembrie, zilele - , st Ponomarev A Interviuri ale Sf Grigore cel Mare despre viața de apoi în sensul lor ecleziastic și istorico-literar Experiență în studiul monumentelor de hagiologie și escatologie creștină SPb , , p - Viața apocrifă a lui Nikita secolul al XVI-lea // Monumentele literaturii antice ruse, ed gr Kushelev-Bezborodko Ed I Kostomarova Emisiune III SPb , , p ; Istrin V M Chinul apocrif al lui Nikita Odesa, , p Chetyrkin I D Cu privire la problema imaginii Marelui Mucenic Nikita // Lucrările celui de-al X-lea Congres arheologic de la Riga T P I M , , p Marele Menaion al IV-lea, noiembrie, zilele - , sf și urm ; Rudnev V Sf Bezsereb-ryaniki Kozma și Damian M , Saharov V Scrieri eshatologice, p Cărți false și repudiate din antichitatea rusă, culese de A N Pypin SPb , , p - Tikhonravov N Monumente ale literaturii ruse renuntate M , , T P , p Ivanov V V , Toporov V N Cercetări în domeniul antichităților slave M , Uspensky B A Cercetări filologice, pp - Kalinsky I P Menologionul Bisericii-Poporului din Rus', pp - SAU RNB Sof nr , foile - ; Ponomarev A Interviuri ale lui St Grigore cel Mare, pp - Viața Sf Nifont Sankt Petersburg, - , numărul - ; Mare Menaion al Cheti, decembrie, zilele - M , , stb - Marele Menaion al IV-lea, decembrie, zilele - M , , st - ; Petrov N O Despre originea și alcătuirea Prologului slav, p Viața Sfântului Nifon, frontul secolului al XVI-lea M , , text la ill Trezorerie M , , p - (Autoaprobat de Ioan Damaschinul) Octoechos, p Trebnik, p - Despre ilustrațiile psalmului din Psalmii secolelor XI-XIV și locul psalmului în slujbele "pentru cei plecați", O A Dyachenko a făcut un raport la Lecturile Lazarev în Trebnik, p - Ibid , p Octoechos, p Trebnik, p - Ibid , p Octoechos, p Ibid , p Psaltirea urmată Partea a II-a M , , p Triodă de post (vezi: Manualul unui duhovnic, vol , p) Weitzmann K Die byzantinischen Elfenbeinskulpturen des Jh B , - II, nr b; Kartsonis A Anastasis, pl Osuar Bakalova E Bachkovka Sofia, , p Ibid , p - Radojcic S Milesevo Belgrad, , p Djuric V Sopocani Belgrad, , p - Peterson T -G Frescele Parekklesion of St Euthymios în Salonic: patroni, ateliere și stil // Amurgul zof Byzantium Aspecte ale istoriei culturale și religioase în Imperiul Bizantin târziu Ed de S Curcic şi D Mouriki Princeton, , pl II I A Shalina Lordkipanidze I G Pictura capelei lui Vamek Dadiani din Khobi // Pictură monumentală medievală Rus' si Georgia M , , p Shervaiiidze L A Pictura monumentală medievală în Abhazia Tbilisi, , p , tabelul , Underwood R A Capue Djami Pentru picturile funerare vezi și: Curcic S Mormântul regal medieval în Balcani: un aspect al întrebării "Est sau Vest" // The Orthodox Greek Theological Review Vol / , pp - J) y puh B HajcrapnjH pictură de locuitorul deșertului Peter Korishkoy // Colecția Institutului Radov Vizantinoloshkog Cartea Beograd, , p - ; vezi bibliografia acolo Bryusova V G Despre conţinutul picturilor din secolele XI-XII Pridvorul Martirievskaya al Catedralei Sf Sofia // Artă antică rusă Cultura artistică a secolului XI - prima jumătate a secolului XIII M , , p - Sorokapy V M Câteva catapetesme de mormânt ale Catedralei Arhanghelului din Kremlinul din Moscova // Arta Rusă Antică Probleme și atribuții M , , p - De exemplu, imaginea Sfântului Fotie de pe icoana Muzeului Rusiei nu se încadrează tocmai în contextul pe care l-am luat în considerare Pictograma "Descent into Hell" din colecția lui N P Lihaciov secolele XGV-XVI Sincronizare Pictograma "Coborârea în iad" secolul Muzeul Pskov Icoana "Coborârea în Iad" din Ostrov al -lea secol Sincronizare Pictograma "Coborârea în iad" Sfârșitul secolului al XVI-lea GTG Icoana în patru părți: "Coborârea în Iad", "Treimea Vechiului Testament", "Sf Varvara, Nikola,

Ulyana", "Crăciun" Pskov al -lea secol Copie-reconstituire a lui A N Ovchinnikov